

FORSVARET
Forsvarets høgskole

Fra destabiliserende til nødvendig

*En studie av USAs begrunnelse for missilforsvar gjennom tre
atomaldre.*

Atle Lundervold

Masteroppgave
Forsvarets høgskole
vår 2024

Forord

Denne masteroppgaven startet med en nysgjerrighet knyttet til NATO Ballistic Missile Defence (NATO BMD). Interessen har alltid vært der, men den ble forsterket av at dette skulle være min jobb mens jeg arbeidet med masteroppgaven og de tre påfølgende årene. Lite ante jeg at dette året skulle bli svært aktivt for USAs missilforsvar, og at perioden med oppgaveskriving skulle avsluttes med Irans missilangrep på Israel.

Takk til min veileder Johannes Gullestad Rø som hjalp meg med å sortere mange ideer til en gjennomførbar masteroppgave.

Takk til Kathrine som gjorde det det mulig å skrive denne masteroppgaven på kveldstid.

Sammendrag

Missilforsvar er USAs lengste og dyreste våpenprogram gjennom historien. Denne oppgaven er en kvalitativ dokumentstudie som undersøker hvordan USA har begrunnet valgene for satsning på, og bruk av dette våpensystemet helt fra den kalde krigen og fram til 2024. Oppgaven viser at det er en sammenheng mellom missilforsvar og offensive våpen, og at missilforsvaret har størst relevans når det komplementerer offensive våpen. Missilforsvaret settes i sammenheng med teoriene strategisk stabilitet og counter-force.

Denne oppgaven viser at begrunnelse for missilforsvar under den kalde krigen best forklares med strategisk stabilitet. Missilforsvar er en kapasitet som er egnet til å utøve avskrekking ved nektelse under en counter-force strategi. Dette er en kapasitet som ble betraktet som destabiliserende under den kalde krigen. Dette er delvis grunnen for at USAs planer for missilforsvar aldri ble realisert under den kalde krigen.

Etter den kalde krigen ble trusselbildet endret. Det var ikke troverdig at røverstater som Iran og Nord-Korea skulle avskrekkes av atomvåpen. I stor grad på grunn av tabuet knyttet til atomvåpenet som gjorde at det var lite sannsynlig at de ville bli benyttet mot røverstater. Dette gjorde at USA måtte endre sin avskrekkingstrategi fra atomvåpen til konvensjonelle offensive og defensive våpen, som var mer i tråd med en strategi basert på konvensjonell counter-force. Etersom det er knyttet usikkerhet til hvordan røverstater og terrorgrupper avskrekkes hadde USA et større behov for å beskytte mot denne trusselen. Beskyttelsen skulle gi USA bedre tid og flere offensive muligheter.

Opgaven vurderer også missilforsvarets rolle i samtiden som utgjør den tredje atomalder. I denne perioden må USA ha en strategi for å håndtere atomstater som Russland og Kina i tillegg til røverstater. I denne perioden må USA ta hensyn til at missilforsvaret, som trengs for å gi beskyttelse mot angrep fra røverstater, kan være destabiliserende mot Russland og Kina.

Konklusjonen i oppgaven er at USAs begrunnelse for missilforsvar ofte henger sammen med den avskrekkende effekten. Missilforsvar har en avskrekkende effekt, men denne er størst når de settes i sammenheng med offensive våpen. Missilforsvaret kan gi USA en større frihet til hvordan en krig, eller konflikt skal kjempes. Missilforsvaret gir USA friheten til å vente på et angrep, og deretter angripe tilbake, i motsetning til å måtte gjennomføre forkjøpsangrep, eller hevningangrep. Et angrep må være stort for at det skal få effekt, dermed kan missilforsvaret eliminere trusselen fra mindre angrep.

Summary

In 2003 the missile defence program was the defence program that have spanned over the longest period and cost the largest amount of money over time. This text explores how the United States argued the decisions for, and against, this weapon system, all the way from the cold war and up until present time in 2024. The text shows a connection between missile defence and offensive weapons, and that missile defence is most relevant when complementing offensive weapons. Missile defence and offensive weapons are seen in the frame of strategic stability and counter-force.

This text shows that the arguments for missile defence during the cold war are best explained with strategic stability. Missile defence is a capacity best suited to provide deterrence by denial within a strategy based on counter-force. Missile defence was considered destabilising during the cold war. This is part of the reason missile defence was never realised during the cold war.

The threat changed after the cold war. It was not credible that rouge states like Iran and North-Korea would be deterred by nuclear weapons. This was partly due to the nuclear taboo. Because of this USA had to change their deterrence strategy from nuclear weapons to conventional offensive and defensive weapons. These weapons, and their use, was more in line with a counter-force strategy. Because it is less likely that rouge states and terror groups can be deterred, the US had to protect themselves. This protection should give USA more options and better time to use offensive weapons, thereby conducting deterrence through punishment.

This text also evaluates the arguments for missile defence in the third nuclear age. In this period, the US needed a strategy to deter both nuclear states like Russia and China in addition to rouge states. The fact that missile defence may be considered destabilising in the relationship with Russia and China, must be balanced with the need for protection against rouge states.

The conclusion is that the arguments for missile defence is focused on its role in deterrence. Missile defence may have a deterring effect, but this is likely larger when combined with offensive weapons. Missile defence give the US freedom in deciding how to use their offensive weapons. It forces the opponent to attack first. An attack must be big enough to have effect, and this also eliminates the threat of a limited attack.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1.	Innledning	1
Kapittel 2.	Metode og teori	3
2.1.	Oppgavens struktur og fremgangsmåte	3
2.2.	Litteratur og kilder	4
2.3.	Teori: Strategisk stabilitet og counter-force	6
2.4.	Strategiske roller for missilforsvar	8
Kapittel 3.	Tenkning og begrunnelse under den første atomalder	11
3.1.	Kjennetegn ved den strategiske situasjonen under første atomalder	11
3.2.	Kjennetegn ved de offensive våpnene	12
3.3.	Missilforsvar under den første atomalderen	13
3.3.1.	Avskrekking av Sovjetunionen	15
3.3.2.	Berolige allierte om USAs villighet til å forsvare	17
3.3.3.	Overtale Sovjetunionen til nedrustning	17
3.4.	Delkonklusjon for første atomalder	18
Kapittel 4.	Forsvar mot røverstater og konvensjonell counter-force under den andre atomalder ...	20
4.1.	Kjennetegn ved den strategiske situasjonen	20
4.2.	Kjennetegn ved missilforsvar	22
4.2.1.	Missilforsvar og avskrekking av røverstatene	25
4.2.2.	Beroligelse av allierte	31
4.2.3.	Overtalelse av røverstatene	32
4.3.	Delkonklusjon for andre atomalder	33
Kapittel 5.	En kombinasjon av fiender under den tredje atomalder	34
5.1.	Kjennetegn ved den strategiske situasjonen under tredje atomalder	34
5.1.1.	Avskrekking av stormakter og røverstater	37
5.1.2.	Beroligelse av allierte	42
5.1.3.	Overtalelse av USAs motstandere	43

5.2.	Delkonklusjon for den tredje atomalder	44
Kapittel 6.	Oppsummering og konklusjon.....	46
6.1.	Videre forskning	47
Kapittel 7.	Litteraturliste	49

Kapittel 1. Innledning

“Thus far, the chief purpose of our military establishment has been to win wars. From now on its chief purpose must be to avert them. It can have almost no other useful purpose” (F. M. Kaplan, 1991, s. 342). Slik beskrev Bernard Brodie bruddet i den strategiske tenkningen i USA etter introduksjonen av atomvåpen. Brodie var en anerkjent amerikansk forsker som arbeidet med atomvåpenstrategi under den kalde krigen. I denne perioden, som omtales som den første atomalder, ble det å unngå krig en sentral del av USAs strategiske tenkning. Under den kalde krigen avsluttet USA flere forsøk på å etablere missilforsvar. Begrunnelsen for å skrinlegge missilforsvar var blant annet at et effektivt forsvar kunne ødelegge stabiliteten som var etablert mellom USA og Sovjetunionen. Ustabilitet kunne gi incitament til å starte en ødeleggende krig.

Perioden etter den kalde krigen beskrives som andre atomalder, da var ikke lenger Sovjetunionen den dimensjonerende fienden for USA. I denne perioden omtalte President Barack Obama Russland som en regional makt med betydelige svakheter (Obama, 2014). Røverstater i besittelse av missiler og atomvåpen var en fryktet motstander for USA. North American Aerospace Defence Command, er ansvarlig for å koordinere beskyttelse av USA og Canada mot missilangrep. De begynte å demonstrere at USA ikke kunne forsvare seg selv mot et missilangrep fra røverstater som Iran og Nord-Korea (Graham, 2003, s. XXI). Mot røverstater, var USAs muligheter angivelig redusert til forkjøpsangrep og gjengjeldelse, delvis på grunn av dette endret USA strategi. Missilforsvar ble høyt prioritert, og Anti-Ballistic Missile (ABM)-avtalen som la begrensninger på utviklingen ble forlatt. I denne fasen, under den andre atomalderen, investerte USA store summer i missilforsvar. I 2003 ble missilforsvar beskrevet som det dyreste og lengste forsvarsprosjektet i USAs historie (Graham, 2003, s. XXVI).

Missilforsvarskapasiteten ble videreført og videreutviklet frem til den tredje atomalder, denne perioden utvikler seg fortsatt. Denne perioden kan, enkelt sagt, betraktes som en kombinasjon av trussel fra første og andre atomalder. Det er risiko for konfrontasjonen mellom stormakter, og utfordringen med røverstater er ikke løst. USAs bruk av missilforsvar mot Houthi militsen i 2024 var den dertil største bruken av missilforsvar (Mackenzie, 2024). Tilstedeværelsen av missilforsvar var ikke nok til å stanse Houthienes angrep, dermed ble forsvaret komplementert av offensive konvensjonelle kapasiteter (Britzky & Liebermann, 2024).

Målsetningen med denne oppgaven er å undersøke USAs tenkning og begrunnelse knyttet til missilforsvar gjennom de tre atomaldrene. Særlig oppmerksomhet skal vies til hvordan den oppfattede trussel, tilgjengelige konvensjonelle og ikke-konvensjonelle offensive våpen, påvirket

tenkning og begrunnelse for det tilsynelatende defensive våpenet som missilforsvar er. Oppgaven tar sikte på å besvare følgende problemstilling:

Hvordan har den rådende trusseloppfatningen og tilgjengelige offensive våpen, påvirket USAs tenkning og begrunnelse for missilforsvar fra den første atomalder og frem til nåtidens tredje atomalder?

Kapittel 2. Metode og teori

2.1. Oppgavens struktur og fremgangsmåte

Fra den overordnede problemstillingen kan det utledes tre forskningsspørsmål, knyttet til de tre forskjellige atomaldrene. Spørsmålene skal rettlede jakten på USAs begrunnelse for missilforsvar for hver enkelt av periodene. Dette besvarer til slutt oppgavens overordnede problemstilling.

Forskningsspørsmålene er:

- Hvordan påvirket kombinasjonen av trusselvurderingen og tilgjengelige offensive våpen tenkingen rundt missilforsvar under den første atomalder og hvordan ble valgene begrunnet?
- Hvordan påvirket kombinasjonen av trusselvurderingen og tilgjengelige offensive våpen tenkingen rundt missilforsvar under den andre atomalder og hvordan ble valgene begrunnet?
- Hvordan påvirket kombinasjonen av trusselvurderingen og tilgjengelige offensive våpen tenkingen rundt missilforsvar under den tredje atomalder og hvordan ble valgene begrunnet?

En styrke med å benytte så like forskningsspørsmål er at det kan bli enklere å se sammenhenger og motsetninger, likheter og forskjeller, i de tre forskjellige periodene. Samtidig er en svakhet at det ikke er mulig å utelukke andre mulige sammenhenger som kan ha påvirket USAs begrunnelse.

Oppgaven inneholder en analysedel som er inndelt i tre kapitler, 3, 4 og 5 som svarer til de tre atomaldrene. Hvert delkapittel inneholder en beskrivelse av det gjeldende strategiske sikkerhetsbildet for hver periode. Sikkerhetsbildet er begrenset til militære kapasiteter og beskriver i liten grad andre forhold som for eksempel økonomi, befolkning, klima og informasjonsteknologi som alle kan ha påvirkning på sikkerhetssituasjonen. Denne oppgaven vil ikke analysere hvordan innenrikspolitiske hensyn har påvirket tenkingen og begrunnelsen for missilforsvar. Faktorer som arbeidsplasser, industri og teknologiutvikling er alle faktorer som kan være en del av begrunnelsen for hvorfor et våpensystem prioriteres. En analyse av disse faktorene ville vært langt utenfor rammene av denne oppgaven.

Oppgaven benytter en definisjon fra Futter og Zala for å beskrive de tre forskjellige atomaldrene. Atomaldrene er ikke definert med klare årstall, men med sikkerhetssituasjonen og rollen til atomvåpen i de tre aldrene. Den første atomalder var under den kalde krigen og verden var preget av kald krig og rivalisering mellom supermaktene USA og Sovjetunionen. Den andre atomalderen starter etter Sovjetunionens fall. Atomvåpenenes rolle endrer karakter, troen på at strategiske konvensjonelle våpen er mer egnet til å avskrekke røverstater blir gjeldende. Futter og Zala beskriver at vi er på staren av en mulig tredje atomalder, denne atomalderen er en blanding av de to første atomaldrene.

Det innebærer røverstater og våpensystemer utviklet for å håndtere disse. Samtidig kommer rivaliseringen mellom stormaktene tilbake. Stormakter i denne oppgaven er USA, Russland og Kina som alle har nok atomvåpen til at det ikke ansees som troverdig at de kan bekjempes med konvensjonelle våpen alene (Futter & Zala, 2021).

Oppgavens analyse strekker over en veldig lang tidsperiode. I analysen er det forsøkt å fange de faktorene som synes å ha hatt størst betydning for USAs begrunnelse for missilforsvar. På grunn av den lange perioden er det derimot mulig at det er faktorer som ikke er fanget, eller at analysen av enkelte faktorer burde vært dypere. John Gaddis grupperer historiske tekster som enten «lumping» eller «splitting». En oppgave i «lumping»-kategorien forsøker gjerne å analysere hovedtrekk med lange tidsperioder og redusere dette ned til at det passer som et kapittel. «Splitting» går mer i dybden på et bestemt fenomen i en bestemt periode. Dette åpner for å vise langt flere nyanser (Gaddis, 2005, s. vii). Denne oppgaven tilhører åpenbart «lumping»-kategorien, dette betyr at den er generell på mange områder og viser til større sammenhenger i en lang periode.

Hver del vil videre vurdere hvordan missilforsvaret bidro i fire forskjellige roller. Disse rollene er beskrevet av Michael Mayer, og viste seg som egnede sorteringskategorier i min undersøkelse (Mayer, 2015, Kapittel 2). Delkapitlene vil ha en avslutning som sammenfatter begrunnelsen i perioden og svarer på forskningsspørsmålet.

2.2. Litteratur og kilder

Denne oppgaven er kvalitativ. I hovedsak er dokumenter og andre skriftlige kilder studert. Dokumentstudier av åpent tilgjengelige kilder er egnet til å få frem ulike forståelser og kartlegge et spesifikt fenomen og beskrive hva som har skjedd i en situasjon. I en dokumentstudie må kildenes gyldighet (validitet) og pålitelighet (reliabilitet) kontinuerlig vurderes. Dokumentstudier er også egnet når det er vanskelig å få informasjon gjennom andre primærkilder. I denne oppgaven er uttalelser fra medvirkende primærkilder vanskelig, fordi kildene er høytstående politikere i forskjellige Amerikanske administrasjoner. I fravær av tilgang på å kunne intervju høytstående amerikanske politikere, er det andre tekster basert på intervjuer av de samme personene. Disse intervjuene betraktes som primærkilder. I tillegg er det benyttet offentlige styringsdokumenter, disse betraktes som primærkilder. En svakhet med offentlige styringsdokumenter er at de ofte har flere målgrupper og er et resultat av byråkratiske prosesser. De kan inneholde uttalelser og definisjoner som tilfredsstillende en politisk agenda. Dermed kan den egentlige meningen, eller intensjonen være en annen enn det som blir mest fremhevet i dokumentet. Like fullt er dokumentene styrende for USAs

politikk og må behandles deretter. Et eksempel som vil bli trukket frem på dette er Robert McNamars argumenter knyttet til trusselen fra Kina under den første atomalder (F. M. Kaplan, 1991, s. 347).

Beskrivelsen og analysen av USAs begrunnelse under den første atomalder er i stort basert på litteratur som allerede har analysert primærkilder. Dette er gjort fordi jeg har ansett den første atomalder som allerede grundig analysert og kvalitetssikret, i tillegg er det lite utvikling i vurderingene for denne perioden. Derfor er det benyttet mer tid på å finne primærkilder på andre, og tredje atomalder.

For å supplere og potensielt nyansere informasjonen fra de politiske styringsdokumentene, er det benyttet offentlige uttalelser fra sentrale personer i USAs administrasjon som var innblandet i de aktuelle problemstillingene. Dette vil sammen gi et tydeligere bilde av USAs intensjon og begrunnelse. Heller ikke slike uttalelser og vitnemål er uproblematisk med henblikk på troverdighet. En annen svakhet kan være at det finnes uttalelser som jeg ikke har oppdaget, eller som jeg ikke har identifisert at kan være motstridende til de uttalelsene jeg har benyttet. Gjenfortellinger av uttalelser fra taler kan også være tatt ut av kontekst, eller ikke reflektere den mest presise meningen, for å fungere best i en tale. Det er dermed forsøkt å finne flere kilder på uttalelser.

For å underbygge og gi en større forståelse for USAs begrunnelse i de tre periodene er det også benyttet populærvitenskapelige artikler, så vel som fagartikler og bøker fra studier og artikler som berører temaet. Ved bruk av artikler er det i størst mulig grad benyttet artikler som er publisert av anerkjente journaler og som kan understøttes av andre artikler. Til tross for dette, kan også kvalitetssikret litteratur være vinklet eller et resultat av forfatterens egne vurderinger og må behandles med en kritisk tilnærming.

Deler av USAs prioriteringer knyttet til missilforsvar er sikkerhetsgradert. Graderte dokumenter har ikke vært mulig å innhente til denne oppgaven. Dermed har det vært naturlig å undersøke annen litteratur for å supplere de offentlige dokumentene. Dette er gjerne litteratur som er skrevet i etterkant og inneholder informasjon som ikke kunne frigis sammen med de offentlige dokumentene.

I en dokumentundersøkelse må det må gjøres et utvalg av kilder. Underveis i en undersøkelse er det mye som er av interesse, men som ikke får plass på grunn av oppgavens omfang. Dette kan potensielt ha påvirket oppgavens gyldighet. På grunn av dette blir metodikken og begrunnelsen for utvalget viktig. Dokumentundersøkelsen til denne oppgaven startet initialt etter det som Dag Ingvar Jacobsen litt uærbødig beskriver som snøballmetoden (Jacobsen, 2022, s. 197). Tilsvarende fremgangsmåte i den initiale fasen av undersøkelsen er også beskrevet av Marc Trachtenberg (Trachtenberg, 2006, s. 170). Det ble benyttet søkeord som «strategic stability», «counter-force», «missiledefens(c)e» og

«BMD» på forskjellige søkemotorer som Oria, Google og USAs Congressional Research Service (CRS). Dette gav en grov oversikt i fagfeltet. Underveis i dette søket og i samtale med veileder utpekte noen sentrale kilder seg. De sentrale kildene som ble benyttet er Bradley Grahams «Hit to kill», Fred Kaplans «The Wizards of Armageddon» og James Camerons «End Game». Dette er alle kilder som er basert på blant annet intervjuer med sentrale personer i administrasjoner, og teoretikere som har arbeidet med utarbeidelse av policy. De sentrale kildene viste en sammenheng mellom missilforsvar og offensive våpen i en avskrekkende rolle. Snøballmetoden er imidlertid en krevende metode, men den kan gi gode resultater. Etter en stund ble en liste over sentrale kilder etablert, dette gav et mer begrenset og håndterbart utvalg.

Opgaven har ikke en tydelig definert slutt i tidsperioden for innsamling av kilder. Dette er fordi den siste tidsperioden fortsatt utvikler seg. Krigene i Ukraina og Gaza inneholder eksempler på bruk av missilforsvar som er relevant for oppgaven. Problemet er at denne informasjonen er fersk og ikke bearbeidet i samme grad som for tidligere perioder. Det er derfor naturlig at artikler knyttet til denne perioden i større grad inneholder forfatterens vurderinger. Disse vurderingene må behandles med større usikkerhet enn artiklene som er publisert tidligere.

2.3. Teori: Strategisk stabilitet og counter-force

Når endringene i USAs tenkning og begrunnelse for missilforsvar skal analyseres, peker teoriene strategisk stabilitet og counter-force seg ut som særlig relevante. Begge disse teoriene er sentrale teorier knyttet til atomvåpenstrategi. Denne oppgaven vil ikke teste teorienes gyldighet eller videreutvikle teoriene, dermed vil de heller ikke beskrives i minste detalj. Teoriene vil benyttes mer som en fortolkningsramme for å vurdere USAs tenkning og begrunnelse i de aktuelle periodene. Strategisk stabilitet var en dominerende teori under den kalde krigen for å beskrive dynamikken mellom USA og Sovjetunionen. Etter den kalde krigen ble counter-force teori etter hvert mer dominerende, selv om tankegodset som danner grunnlaget kommer fra den kalde krigen. Dette spesielt i forholdet mellom USA og røverstater. Det er hensiktsmessig å ha med begge disse teoriene fordi de kan kaste lys over forskjellige aspekter ved USAs begrunnelse og missilforsvar. Missilforsvar kan være utviklet og anskaffet med begrunnelse i counter-force, men ha implikasjoner for stater hvor forholdet reguleres etter en logikk knyttet til strategisk stabilitet. Begge strategiene eksisterte under den kalde krigen og de eksisterer fortsatt. Over tid har det imidlertid vært uenighet internt i USA, knyttet til hvilken teoretisk retning som skulle være retningsgivende for USAs strategi.

Teori knyttet til strategisk stabilitet ble beskrevet av Thomas Schelling på 1960-tallet. Schelling beskrev først og fremst at avskrekking handler om å påvirke og manipulere fiendens intensjoner, da

gjærne ved trussel om bruk av makt. Denne makten skulle helst ikke bli brukt, men ligge latent og være troverdig nok til at det overbeviste motstanderen om at fordelene av å gjennomføre en handling ikke vil overveie ulempene (Schelling, 2008, s. 35). Teori knyttet til strategisk stabilitet gikk videre fra dette og definerte at dersom begge parter hadde en gjensidig evne til å troverdig å true hverandre med total ødeleggelse, og ingen av partene hadde mulighet til å stanse denne ødeleggelsen, så ville forholdet være fastlåst, men stabilt. Schelling beskrev videre at dersom en part får en fordel som kan gjøre det gunstig å angripe først kan dette påvirke den strategiske stabiliteten negativt (Schelling, 2008, s. 247).

James Acton omtaler i 2013 fravær av insentiver til å angripe først som krisestabilitet (Acton, 2013). Det kan tenkes at missilforsvar kan utgjøre en slik fordel og dermed gir den ene parten i en konfrontasjon et insentiv til førsteslag. Denne fordelene kunne lede til en forverring av krisestabiliteten, som innebærer at partene beveger seg nærmere et utbrudd av krig. Det kunne også lede til en forverring av rustnings stabilitet der partene anskaffer både nye og andre våpen for å beholde paritet, eller være overlegen motstanderen. Acton beskriver videre at rustnings stabilitet betyr et fravær av insentiver for å bygge opp beholdning av våpen. Under den kalde krigen var dette spesifikt knyttet til atomvåpen (Acton, 2013).

Det finnes flere definisjoner på strategisk stabilitet, og i mange sammenhenger kan det virke som om strategi og strategisk stabilitet brukes som tomme analytiske kategorier uten et konkret tilskrevet innhold. Denne oppgaven bruker en relativt smal definisjon fra James Acton, som sier at strategisk stabilitet beskriver fraværet av insentiver for å angripe først og etablere eller forbedre evnen til å benytte atomvåpen. I andra definisjoner vektlegges fraværet av væpnet konflikt mellom stater som har atomvåpen, eller et globalt miljø hvor stater nyter fred og harmoni (Acton, 2013). Denne definisjonen er egne til å vise at missilforsvar kan forverre krisestabiliteten ved at det gir en part insentiv til et forkjøpeangrep. Samtidig påvirker det rustningsstabiliteten ved at det kan gi insentiver til å forbedre et arsenal med missiler og tilhørende stridshoder. I 1990 gav President Bush og President Mikhail S. Gorbachev en felles uttalelse knyttet til Strategic Arms Reduction Talks (START)-avtalen. Denne uttalelsen inneholdt ikke en definisjon av strategisk stabilitet, men en presisering om at START ville redusere våpen som gav et insentiv til å angripe først. Resultatet av denne reduksjonen ville være forbedret stabilitet og en lavere risiko for krig (G. Bush & Gorbachev, 1990). Dette illustrerer, om ikke annet, at politikerne delvis forholdt seg til den smale definisjonen.

Etter den kalde krigen ble det argumentet stadig mer for konvensjonell counter-force. Thomas Schelling beskriver selv i forordet til nytgivelsen av boken "Arms and Influence", at avskrekking med atomvåpen ikke har den samme effekten når det er knyttet til røverstater. Strategisk stabilitet som

teori, har dermed sannsynligvis mindre forklaringskraft knyttet til USAs argumentasjon for missilforsvar for å beskytte mot røverstater (Schelling, 2008, Kapittel Preface).

Counter-force skiller seg fra den strategiske stabiliteten ved at det kan gi USA incentiver og selvtillit til å angripe først. Glaser og Fetter beskriver at counter-force er å angripe motstanderens evne til å kjempe, dette innebærer angrep på militære avdelinger eller enheter som direkte støtter de militære avdelingene. Det kan gjerne gjøres med langtrekkende presisjonsild som for eksempel kryssermissiler. Det kan også gjøres ved å bekjempe våpen med missilforsvar etter at de er avfyrt. Damage-limitation blir ofte brukt som et uttrykk i sammenheng med counter-force (Glaser & Fetter, 2016).

Counter-force ble etablert som en strategi under den første atomalder. Kaplan beskriver at etter hvert som våpen ble mer presis under den første atomalder, begynte USA å endre på strategien. I stedet for å fokusere på byer som uten tvil ville resultere i et stort Sovjetisk motangrep, fokuserte USA på å angripe evnen til å føre krig. Ved å angripe flybaser og andre elementer som var vitale for Sovjetunionen, eliminerte de motstanderens kapasitet til å kjempe en krig. Dermed etablerte USA en strategi som var bygget på counter-force, men uten et missilforsvar (F. M. Kaplan, 1991, Kapittel 13).

Teoriene strategisk stabilitet og counter-force er logisk nok vanskelig å kombinere mot en motstander, fordi de på flere områder strider direkte mot hverandre. James Wirtz beskriver at dersom to stater er i en situasjon hvor de har en gjensidig evne til å ødelegge hverandre med en sikker andreslagsevne, så kan man tenke seg at det er umulig å gjennomføre et forkjøpsangrep som eliminerer hele motstanderens evne til å føre krig (Wirtz, 2000). I motsatt situasjon kan man tenke seg en situasjon hvor den ene parten i en konflikt er overlegen den andre. Da har den overlegne parten klare incentiver for å gjennomføre counter-force angrepet, og hindre at det blir etablert en situasjon hvor det er en gjensidig kapasitet til å ødelegge hverandre. Dermed kan de to teoriene ekskludere hverandre og kan ikke brukes for å forklare både kald krig og røverstater.

2.4. Strategiske roller for missilforsvar

Opgaven vil vurdere USAs strategiske begrunnelse for missilforsvar gjennom de tre atomalderne med bakgrunn i ulike strategiske roller som missilforsvaret kan ha. Michael Mayer har, med utgangspunkt i analyser av USAs missilforsvarspolitik, beskrevet at det er primært fire strategiske roller for et missilforsvar (Mayer, 2015, Kapittel 2). Det kan tenkes at det er noe overlapp mellom disse strategiske rollene. For eksempel kan et ønske om å være overlegen en motstander ha innvirkning på begrunnelsen knyttet til flere roller samtidig. Mayers første rolle er å forsvare mot et

angrep og bekjempe trusler, dette beskrives som den mest fundamentale rollen. Uten at dette er ivaretatt vil det bli mer krevende å ivareta de andre rollene (Mayer, 2015, s. 10).

Den andre rollen er å avskrekke, på engelsk omtales dette som «deterrence» (Mayer, 2015, s. 15). Mazarr trekker i 2018 frem tre generelle faktorer som gjør at avskrekking er troverdig. Den som gjennomfører avskrekkingen må ha en bedre grunn og motivasjon enn den som skal avskrekkes. Det må være tydelig hva motstanderen skal avskrekkes fra å gjøre, og hvilken handling den som avskrekker er forberedt på å gjennomføre. Den som skal bli avskrekket må bli overbevist om vilje og evne til å gjennomføre handlingen som det trues med. Det er også to typer avskrekking som gjerne trekkes frem. Avskrekking ved nektelse innebærer å avskrekke en motstander ved å gjøre det umulig eller usannsynlig at han lykkes. Avskrekking med straff innebærer å true motstanderen med forskjellige konsekvenser dersom handlingen gjennomføres (Mazarr, 2018). Definisjonen av konsekvenser har ingen rammer og må være tilpasset situasjonen og motstanderen. I ytterste konsekvens kan dette innebære bruk av atomvåpen

Avskrekking av røverstater blir sentralt i oppgaven. Det er relevant å trekke frem teoretikerne George og Smoke som tidligere har beskrevet at avskrekking av røverstater og ikke-statlige aktører er spesielt vanskelig, fordi motpartens intensjoner og verdier ofte er langt mer komplekse enn rivaliseringen var mellom de to supermaktene under den kalde krigen. Dermed er det vanskeligere å avgjøre hva som er nødvendig og riktig intensitet i en avskrekking. Variasjon i motstanderen og situasjon kan også kreve en hyppig variasjon i avskrekkingen (George & Smoke, 1989, s. 3).

Denne oppgaven bruker en definisjon av røverstater som USAs tidligere sikkerhetsrådgiver under President Clinton, Anthony Lake, beskrev i en artikkel fra 1994. I artikkelen ble «backlash states» brukt som et uttrykk om stater som Iran, Nord-Korea, Irak, Cuba og Libya. «Backlash states» ble betegnet som stater med varierende styresett, men som aktivt unngår at befolkningen har politisk innvirkning. De undertrykker menneskerettigheter og promoterer ideologier basert på rase. De er ikke konstruktive sammen med andre stater, selv ikke stater med liknende tankegang. De bruker gjerne store ressurser på våpen for å bedre egen sikkerhet og påvirkning på andre stater (Lake, 1994). I motsetning til atomstater som er en svært presis betegnelse, er røverstater mer upresis analytisk kategori. Det er også en stor variasjon av stater som beskrives i denne kategorien. For eksempel er både Iran og Nord-Korea røverstater, men Nord-Korea har også atomvåpen. Andre alternative betegnelser kunne vært «failed-states» eller «problemstater». I juni 2000 annonserte Madeline Albright at USA hadde sluttet å bruke «rogue states» og ville heller bruke «states of concern». Det amerikanske forsvaret fortsatt imidlertid å benytte «rogue nations» (Graham, 2003, s. 164). Røverstater er et mer kjent og brukt begrep, dermed vil dette bli benyttet.

Mayers tredje strategiske rolle er beroligelse, eller betryggelse. På engelsk omtales dette som «assurance», eller «extended deterrence». Dette handler for USA om å berolige allierte om at USAs sikkerhetsgarantier er troverdige, og at de allierte kan stole på USA (Mayer, 2015, s. 34).

Den fjerde strategiske rollen er å overtale en motstander om at et eller flere strategiske valg ikke er verd bakdelene. Mayer beskriver dette som «dissuasion». Dette er en forløper til avskrekking og handler om å overtale motstanderen til å ikke anskaffe en kapasitet som vil lede til et behov for avskrekking. Mayer beskriver at overtalelse fungerer ved at USA lykkes med å overbevise en motstander om effektiviteten på missilforsvaret. Dermed kan en motstander bli overbevist om at kostnaden er for høy til å etablere ballistiske missiler som ikke kan stanses av missilforsvar. I tillegg til dette sår det tvil om effekten til det ballistiske missilet. Faren med overtalelse er at det kan ha motsatt effekt på stater som har en evne til å videreutvikle sine ballistiske missiler (Mayer, 2015, Kapittel 2). I denne oppgaven vil uttrykket overtalelse bli benyttet. De strategiske rollene «assurance» og «dissuasion» får mindre plass i oppgaven.

Kapittel 3. Tenkning og begrunnelse under den første atomalder

Dette kapitlet skal analysere USAs tenkning og begrunnelse rundt missilforsvar under den første atomalder, i lys av de teoretiske perspektivene som ble redegjort for i kapittel 2. Kapitlet vil starte med en overordnet beskrivelse av den første atomalderen, inkludert trusselsituasjonen og de overordnede planene for missilforsvar. Deretter vil USAs begrunnelse for missilforsvaret bli vurdert med henblikk på de fire forskjellige strategiske rollene for missilforsvar. Hensikten med kapitlet er å besvare forskningsspørsmålet: Hvordan påvirket kombinasjonen av trusselvurderingen og tilgjengelige offensive våpen tenkingen rundt missilforsvar under den første atomalder og hvordan ble valgene begrunnet?

3.1. Kjennetegn ved den strategiske situasjonen under første atomalder

Den første atomalderen er tiden fra den kalde krigen starter og varer frem til krigen stanser. Denne perioden preges av ideologisk konkurranse og et våpenkappløp mellom to supermakter. Det kom aldri til direkte krig mellom USA og Sovjetunionen, men det finnes eksempler på at situasjonen var uforutsigbar og at direkte krig mellom USA og Sovjetunionen kan ha vært nære. To eksempler på dette vil trekkes frem. Den første situasjonen er Cuba-krisen i 1962. Da forsøkte Sovjetunionen å skaffe seg et overtak ved å utplassere ballistiske missiler nærmere USA. Det andre eksempelet er fra 1983 når en feil i det Sovjetiske systemet for missilvarsling gjorde at det ble rapportert om oppskyting av Intercontinental Ballistic Missile (ICBM) fra USA. Den siste situasjonen kunne ført til en umiddelbar gjengjeldelse fra Sovjetunionen, men Sovjetisk operatør mistenkte feil i systemet og ventet med å rapportere. Hadde dette blitt rapportert videre, så kan det ikke utelukkes at Sovjetunionen ville gjengjeldt angrepet (Hoffman, 1999).

Den kalde krigen vil i denne oppgaven deles i tre perioder. Selv om periodene kan markeres med tydelige strategiske endringer fra USAs presidenter, tar det noe tid før dette får uttrykk i begrunnelser knyttet til missilforsvar. Den første perioden kalles «massive retaliation». Den strekker seg frem til tidlig på 1960-tallet. I 1959 uttalte daværende USAs president Eisenhower følgende:

Once we become involved in a nuclear exchange with the Soviet Union, we could not stop until we had finished off the enemy." There was no point to talking about "negotiating a settlement in the midst of the war," and there was no alternative, therefore, to hitting "the Russians as hard as we could (Trachtenberg, 1999, s. 185).

I 1961 endret President Kennedy USAs strategi til «flexible response». Tanken med denne strategien var å ha flere muligheter enn total ødeleggelse og overgivelse. Dette skulle blant annet oppnås med

et større utvalg av konvensjonelle våpen (Trachtenberg, 1999, s. 286). Den tredje fasen i første atomalder kan beskrives som Reagan doktrinen og starter tidlig på 1980-tallet. I denne fasen benyttet USA sin overlegne økonomiske makt til å tvinge Sovjetunionen til å velge mellom militære kapasiteter og interne utfordringer (Meese III, 1992).

De forferdelige konsekvensene av en eventuell atomkrig bidro trolig til at forholdet mellom USA og Sovjetunionen var relativt stabilt. Det var lite sannsynlig at det var mulig for en part å vinne en atomkrig. John Lewis Gaddis beskriver blant annet i 1986 at det er forventningen om seier til en lav kostnad som leder til at mennesker starter krig. Etter 1945 var Sovjetunionen og USA involvert i langt flere kriser som ikke ledet til krig. Gaddis mener at det er avskrekking med atomvåpen som ledet til at statsledere avstod fra krig i denne perioden, fordi utsikten til seier var mindre (Gaddis, 1986, s. 121). Allikevel ble det i en topp hemmelig rapport, utarbeidet av USAs utenriks- og forsvarsdepartement og presentert til President Harry S. Truman tidlig i den første atomalder, beskrevet at enkelte ønsket å starte en slik krig. Rapporten fra National Security Council-68 (NSC-68) beskrev et ønske om å initiere et forkjøpsangrep mot Sovjetunionen. Et slikt angrep ville definitivt innebære bruk av atomvåpen og være svært ødeleggende for Sovjetunionen. Det vil derimot ikke være ødeleggende nok, og USA måtte forvente en langvarig krig med Sovjetunionen i etterkant av forkjøpsangrepet. I tillegg vil det vende store deler av USAs befolkning og allierte mot USA (Lay, 1950, s. 53).

3.2. Kjennetegn ved de offensive våpnene

Under perioden «massive retaliation» i første atomalder var de offensive våpnene basert på atomvåpen. Rapporten fra NSC-68 fra 1950 trekker frem at Sovjetunionen bygget en stor kapasitet innen atomvåpen, og at de mest sannsynlig hadde intensjon om å bruke disse våpnene sammen med konvensjonelle våpen for å gjennomføre kraftige angrep mot USA og deres allierte (Lay, 1950, s. 20). Videre beskriver NSC-68 at USA må etablere en militær kraft som er så overlegen Sovjetunionen at de blir avskrekket fra å fortsette i samme spor. Det er da snakk om flere tiltak, men primært atomvåpen (Lay, 1950, Kapittel Conclusions and recommendations).

Det var under perioden med «flexible response», at utvikling av missilforvar startet, men senere ble begrenset av ABM-avtalen. James Cameron beskriver at da USA og Sovjetunionen signerte ABM-avtalen 26. mai 1972, så markerte dette starten på en langsiktig plan bygget på strategisk stabilitet og såkalt «Mutual Assured Destruction (MAD)». Frem til dette hadde USAs strategi vært bygget på å være overlegen Sovjetunionen i kapabiliteter, og dermed kunne vinne en krig. Under den første atomalder, klarte derimot Sovjetunionen å forbedre og øke antallet våpen, og USA var ikke lenger overlegen (Cameron, 2018, s. 1).

Fred Kaplan har beskrevet en utvikling i USAs policy knyttet til hvordan atomvåpen skulle anvendes under den første atomalder. USA etablerte etter hvert en strategi under den første atomalder som var bygget på counter-force. Strategien ble initialt beskrevet som upraktisk og ikke mulig å gjennomføre i praksis. Delvis handlet dette om at USA manglet god nok etterretning til å kontinuerlig vurdere hva som skulle angripes. I tillegg manglet våpnene presisjon til å treffe mindre mål. I den første perioden av kald krig, som beskrives med strategien «massiv gjengjeldelse», var det en strategi at et sovjetisk angrep mot USA og allierte skulle besvares med et massivt angrep på Sovjetiske byer. Dette skulle avskrekke Sovjetunionen fra å angripe USA, eller USAs allierte. Presisjonen til våpnene var en av grunnene til at byer skulle bombes, fordi det var vanskelig å treffe noe mindre enn en by (F. M. Kaplan, 1991, Kapittel 13). Frykten for denne gjensidige ødeleggelsen var deler av grunnen for at ingen av partene ville angripe, konsekvensene var for store. Som beskrevet tidligere mener Gaddis at dette var noe av grunnen for at forholdet ble stabilt (Gaddis, 1986, s. 121). Dette kan være et tegn på at partene førte en strategi som ledet til strategisk stabilitet. Imidlertid trenger det ikke å være intensjonen bak det strategiske valget, intensjonen kan fortsatt være å vinne en krig.

Selv om USAs strategi etter hvert endret seg til å være basert på counter-force, er dette fortsatt counter-force som i ytterste konsekvens er basert på atomvåpen. Marc Trachtenberg beskriver at det var tvil knyttet til hvor begrenset et slik angrep kunne være. Målsetningen var at en konflikt ville avsluttes fordi partene viste at det kunne eskalere til gjensidig ødeleggelse (Trachtenberg, 1999, s. 286). Kaplan beskriver at uavhengig av hvorvidt et angrep ville bli tolket som begrenset, var det et amerikansk ønske å være i stand til å kunne gjennomføre et begrenset angrep (F. M. Kaplan, 1991, Kapittel 13).

3.3. Missilforsvar under den første atomalderen

Det strategiske valget ved å akseptere en strategisk stabilitet ble kritisert av flere i USA. Kritikere gav strategien det tilnavnet MAD. Uttrykket var en blanding av «assured destruction» og «mutual deterrence». Uttrykket kom fra Donald Brennan, en analytiker som hadde arbeidet med missilforsvar og tydelig motstander av MAD. Uttrykket var en kritikk av den valgte strategien for å oppnå stabilitet og unngå krig mellom USA og Sovjetunionen (Graham, 2003, s. 11). Kallenavnet MAD viser blant annet at denne strategien ikke var populær hos alle i USA. Det var et kontroversielt valg og denne strategien for avskrekking ble utfordret senere. Lawrence Kaplan beskriver i en artikkel som oppsummerer begrunnelser for og imot missilforsvar, at de som argumenterte for missilforsvar mente at det var bedre å skyte mot ballistiske missiler, enn å hevne dem. De som argumenterte mot

missilforsvar, støttet seg til McNamaras logikk og mente at det truet den strategiske stabiliteten og ville lede til krig (L. F. Kaplan, 2001).

Missilforsvar er ikke noe som først ble etablert som en del av en konvensjonell counter-force strategi under den andre atomalderen. Bradley Graham beskriver at USA allerede på 1940-tallet startet å etablere missilforsvar. På 1960-tallet ble det et behov for å forsvare mot ballistiske missiler som hadde atomstridshoder. Den amerikanske hæren etablerte et system som het Nike Zevs som skulle forsvare mot ballistiske missiler ved å skyte en atombombe på det innkommende missilet. Nike Zevs bestod av egne radarer og missiler. Systemet skulle beskytte USAs evne til å avfyre ballistiske missiler mot Sovjetunionen. Et lignende system med atomstridshoder var utviklet for å bekjempe store formasjoner med fly. Graham beskriver at det var skepsis fra blandt annet statlige forskningsgrupper som mente at det sannsynligvis ikke ville fungere, og våpenet var i fare for å ødelegge sensorene på bakken som gjorde det mulig å detektere de ballistiske missilene. I tillegg hadde US Air Force et annet forslag de mente ville være bedre enn Nike Zevs (Graham, 2003, s. 4). Kostnaden og tvilen på om teknologien var god nok bidro til at USA ville stanse utviklingen av missilforsvar, både hos USA og Sovjetunionen. I tillegg var det en frykt for at den strategiske stabiliteten ikke skulle bevares, og at våpenkappløpet skulle akselerere (Graham, 2003, s. 7; F. M. Kaplan, 1991, s. 346). ABM-avtalen, som kun tillot et begrenset missilforsvar, ble derfor signert av begge parter. Denne begrensede missilforsvaret til én lokasjon (*Anti-Ballistic Missile Treaty (ABM Treaty)*, 1972). Kort tid etter at ABM-avtalen ble signert, avsluttet USA Nike-Zevs prosjektet. Selv om utplasseringen av dette systemet stanset, ble det fortsatt utviklet teknologi relatert til missilforsvar (Graham, 2003, Kapittel 1).

Under presidentskapet til Ronald Reagan starter på noen måter en ny fase av begrunnelser knyttet til missilforsvar. I perioden før dette hadde planer for missilforsvar stanset med bakgrunn i faktorer som strategisk stabilitet og teknologisk modenhet. Dette ledet blant annet til at ABM-avtalen ble signert. Satsningen til Ronald Reagan var en del av Reagan doktrinen, og markerer en endring i USAs begrunnelse.

I 1983 startet President Reagan et forsknings og utviklingsprosjekt han kalte «Strategic Defense Initiative» (SDI). Dette ble av flere omtalt som Star Wars, fordi det var basert på sensorer og våpen i verdensrommet og virket urealistisk og uopnåelig. Prosjektet ville være stort, kostbart og langvarig. Målsetningen var at det skulle gi beskyttelse til USA. Flere i USA håpte at dette systemet ville presse Sovjetunionen til ytterligere reduksjon i offensive atomvåpen, dersom USA stanset utvikling og utplassering av missilforsvar. SDI ble aldri operativt i USA, men kunnskapen som ble opparbeidet ble tatt med videre (Graham, 2003, Kapittel 1; F. M. Kaplan, 1991, Kapittel 24). Når President Reagan presenterte SDI den 23. mars 1983, ble det trukket frem noen sentrale strategiske prinsipper for USA.

USA skal ikke starte, eller fremprovosere kriger. De vil alltid beholde en styrke til å avskrekke. USAs avskrekking skal fortsatt være basert på atomvåpen, og atomvåpen skal være en del av USAs avskrekking så lenge som nødvendig. Derimot skal et missilforsvar etter hvert eliminere verdien til atomvåpen og ballistiske missiler, slik at atomvåpen ikke lenger er et relevant våpen. Når Reagan argumenterte for missilforsvar og SDI, trakk han frem at det ikke burde være nødvendig med en strategi basert på å hevne tap av amerikanske liv. Et missilforsvar ville bidra til å gjøre det mulig å redde amerikanske liv (Reagan, 1983).

Reagans tale viser en tro på at missilforsvar ville gi mulighet for å endre på USAs strategi som var basert på MAD, og gå over til en strategi som vil gi USA mulighet til å vinne en krig som involverer atomvåpen. Dette er en tanke om missilforsvar som er i motsetning til teori knyttet til strategisk stabilitet. Denne strategien forsøker å unngå teknologisk utvikling som gir den ene parten en fordel. Som beskrevet tidligere av Schelling kan en slik fordel gi et insentiv til å angripe først, dermed er ikke lenger forholdet stabilt (Schelling, 2008, s. 247).

Forsvar er en av de strategiske rollene til missilforsvaret og Mayer trekker frem at dette er den fundamentale rollen (Mayer, 2015, s. 10). Som beskrevet tidligere var noen av argumentene for missilforsvar at det ville forbedre USAs evne til å kjempe en krig. Som beskrevet tidligere, var det argumenter for missilforsvar knyttet til forsvaret av USA og deres evne til å kjempe en krig. Blant annet på grunn av teknologiske begrensninger, og frykten destabilisering i forholdet til Russland, ble utviklingen stanset med ABM-avtalen. Ettersom missilforsvaret ikke ville være i stand til å forsvare mot et missilangrep fra Russland, kunne dette heller ikke fylle denne strategiske rollen. USAs ønske om å forsvare befolkningen er derimot tydelig i President Reagans tale om SDI, dette kan tyde på et ønske om at missilforsvaret skulle fylle sin mest fundamentale rolle.

3.3.1. Avskrekking av Sovjetunionen

Dette delkapittelet vil vurdere hvorvidt USAs ønske om missilforsvar kan begrunnes med et ønske om bedre avskrekking av Sovjetunionen. Som beskrevet tidligere ble det aldri etablert en missilforsvarskapasitet i denne perioden, men det var flere forsøk på å etablere denne kapasiteten. På grunn av at missilforsvaret aldri ble etablert, så fikk det heller aldri en avskrekkende rolle.

I alle faser av den første atomalder var det knyttet noe usikkerhet til hva USA ville gjøre i en eventuell krig og konfrontasjon med Sovjetunionen. Dette var fordi alle alternativene kunne ha forferdelige konsekvenser. Usikkerheten var blant annet knyttet til USAs villighet til å risikere angrep på Amerikanske byer for å forsvare sine allierte. Utfordringen med å berolige allierte i NATO om at USA

var villig til å risikere angrep på egne byer for å forsvare Europa, ble omtalt som NATO-gåten. Denne utfordringen gjorde blant annet at USA gjorde atomvåpen tilgjengelig for NATO i Europa (F. M. Kaplan, 1991, s. 218). Det andre var hva som skulle angripes i en krig. Som beskrevet tidligere kunne dette være store bombeangrep på byer eller minimere Sovjetunionens evne til å føre krig. Angrep på Sovjetunionens evne til å føre krig er kjent som counter-force (F. M. Kaplan, 1991, Kapittel 13). Det kan tenkes at mindre counter-force angrep unngikk en større gjengjeldelse med atomvåpen og at konsekvensene av angrep ble mindre.

USAs satsning på missilforsvar er satt i to tidsperioder, i forkant av ABM-avtalen og i etterkant av President Reagans SDI tale. Nike Zevs som ble delvis utviklet i forkant av ABM-avtalen skulle beskytte USAs ballistiske missiler mot et angrep. I denne perioden begrunnet USA missilforsvar ved at det kunne ha en avskrekkende effekt på en motstander ved at det hevet terskelen for et angrep. Kaplan beskriver at i fravær av troverdige argumenter for missilforsvarets evne til å avskrekke angrep fra Sovjetunionen, flyttet Robert McNamara argumentet over på Kina. På denne tiden ble Kina ansett som en variant av en røverstat. McNamara hadde ikke tro på at en trussel fra Kina var relevant og troverdig, men dette ble benyttet som et argument. Missilforsvaret skulle hindre at USAs allierte i Asia skulle bli Kinas vasallstater, samt gi USA frihet til å velge hvordan statene skulle beskyttes med offensive styrker. Videre skulle Kinas trussel begrense hvor store ressurser USA benyttet for å etablere missilforsvar (F. M. Kaplan, 1991, s. 347).

Til slutt var det frykten for at den strategiske stabiliteten ikke skulle bevares og en akselerasjon av våpenkappløpet, som førte til at Robert McNamara startet arbeidet med ABM-avtalen. I samtaler med Sovjetunionens Statsminister Aleksei Kosygin, forsøkte McNamara å forklare dette. Statsminister Kosygin responderte da med: «When I have trouble sleeping at nights, it's because of your offensive missiles, not your defensive missiles» (Graham, 2003, s. 7; F. M. Kaplan, 1991, s. 346). Dette kan vise at under den kalde krigen var det USAs atomvåpen som var grunnlaget for avskrekking, og som Sovjetunionen fryktet.

Under Reagan doktrinen og SDI hadde det vært fremskritt i den teknologiske utviklingen. Selv om det ikke ble etablert et missilforsvar som resultat av SDI var det av President Reagan gitt flere begrunnelser for hvorfor dette var viktig. Flere av grunnene som President Reagan presenterte i sin tale kan understøtte et ønske om forbedring i avskrekking av Sovjetunionen. Det er derimot ønsket om at missilforsvaret skal gjøre atomvåpen irrelevant for USAs motstandere som er tydeligst knyttet til avskrekking (Reagan, 1983). Dette beskriver Mazarr som avskrekking ved nektelse (Mazarr, 2018). Argumentet kan imidlertid også knyttes til overtalelse.

Dette delkapittelet har vurdert USAs argumentasjon for missilforsvar som en del av USAs avskrekking. Missilforsvaret var initialt tiltenkt å gi USA et overtak ved å sikre evnen til et gjengjeldelsesangrep mot Sovjetunionen. I stort var dette i tråd med en counter-force strategi. Det var bekymringer knyttet til at missilforsvaret ville ødelegge den etablerte strategiske stabiliteten. I denne strategien er det ansett som destabiliserende dersom en part får et insentiv til å gjennomføre et forkjøpsangrep. Troverdigheten til missilforsvarets kapabilitet var heller ikke god under den første atomalderen. Disse to faktorene gjorde sannsynligvis at utplasseringen ikke fortsatte. Det var ikke verd å risikere den etablerte stabiliteten, for å utplassere et våpensystem som ikke virket. Imidlertid fortsatte forskning og utvikling på missilforsvar.

3.3.2. Berolige allierte om USAs villighet til å forsvare

Missilforsvaret ble aldri tilstrekkelig utviklet under den kalde krigen til at det kunne fylle den strategiske rollen som er å beskytte. Dermed er det naturlig at det ikke ble benyttet mye tid på å begrunne hvordan missilforsvaret kunne berolige andre allierte.

Beroligelse av allierte var imidlertid sentralt under den første atomalderen. Fred Kaplan beskriver at tenketanken RAND i USA hadde gjort flere studier på hvordan Europa og NATO kunne betrygges. Hvorvidt USA ville benytte atomvåpen for å forsvare Europa selv om dette ville sette amerikanske byer i fare for motangrep, var et av de sentrale spørsmålene. Løsninger var blant annet å gjøre atomvåpen tilgjengelig for NATO i Europa. Dette skulle betrygge NATO om at våpnene var tilgjengelige. En annen løsning var å endre til counter-force, som kunne ha mindre eskalerende effekt og forhåpentligvis stanse en krig før den eskalerte til MAD (F. M. Kaplan, 1991, Kapittel 13).

3.3.3. Overtale Sovjetunionen til nedrustning

Dette delkapittelet vil beskrive at en målsetning med missilforsvaret, var å overtale Sovjetunionen til at atomvåpen og ballistiske missiler ikke gav ønsket effekt. Ønsket var å stanse utviklingen før det ble behov for avskrekking. NSC-68 fremhevet at USA burde bruke sin overlegne kraft til å overtale Sovjetunionen om at det ikke var formålstjenlig for dem å fortsette en eskalering. Det ville sette Sovjetunionen i en situasjon som ikke var praktisk mulig å løse (Lay, 1950, s. 62). Dette var imidlertid uten bruk av missilforsvar. President Reagans SDI tale i 1983, har som beskrevet tidligere, eksempler på at missilforsvaret skulle bli benyttet som et middel for å overtale Sovjetunionen til å stanse opprustningen av ballistiske missiler. Ved å etablere et missilforsvar som var i stand til å bekjempe alle Sovjetiske ballistiske missiler, ville USA overtale Sovjetunionen til å stanse opprustningen. Ettersom missilforsvaret sjelden har en overtalende effekt alene, skulle dette tiltaket støttes av betydelige

offensive styrker. Disse var både nukleære og konvensjonelle (Reagan, 1983). Det kan tenkes at ønsket var at dersom missilforsvaret kunne eliminere den strategiske verdien av ballistiske missiler, ville det være enklere å få slutt på atomvåpen. Offensive styrker var blant annet nødvendig fordi idet var stadig mer kvernende å utvikle forsvarssystemer mot offensive mottiltak. Eksempler på mottiltak er narremidler og flere stridshoder.

På en annen side var det en frykt for at missilforsvar ville ha en negativ effekt på rustningsstabiliteten i forholdet mellom USA og Sovjetunionen. Ved å innføre missilforsvar, fryktet USA at det ville skape et rustningskappløp for å etablere nye typer ballistiske missiler som kunne bekjempe missilforsvaret (Schelling, 2008, s. 247). Selv om USA hadde gjort fremskritt i missilteknologi i perioden før SDI, kan det ikke utelukkes at dette missilforsvaret hadde vært like destabiliserende som fryktet. Istedenfor å videreutvikle ballistiske missiler kunne Sovjetunionen utviklet andre typer våpen for å levere atomvåpen.

Missilforsvar ble aldri operativt nok under den første atomalderen til å skape en overtalende effekt. Et mål for President Reagan var imidlertid å overtale Sovjetunionen til å stanse utviklingen av ballistiske missiler og atomvåpen. Hvorvidt missilforsvar kan ha en slik effekt, vil senere bli vurdert under den andre og tredje atomalder.

3.4. Delkonklusjon for første atomalder

Dette kapitlet har beskrevet hvordan USA har tenkt strategisk omkring missilforsvar og hvordan ulike valg ble begrunnet under den første atomalderen. Funnene er satt i sammenheng med teori. Når USA og Sovjetunionen hadde oppnådd en sikker andreslagsevne, endret dette USAs strategi. Dette var nødvendig fordi begge parter hadde en gjensidig evne til å utslette hverandre, og USA kunne ikke lenger regne med å vinne en atomkrig. Strategien var basert på strategisk stabilitet. Det vil si at ingen parter har en mulighet til å vinne en krig, og dermed ingen insentiver for å starte en krig.

Denne strategien bidrar tilsynelatende ikke til at USA får et økt handlingsrom. Dersom USA blir angrepet, må USA hevne dette angrepet og dermed risikerer partene en gjensidig ødeleggelse. Det samme var gjeldende for Sovjetunionen. Hos flere aktører i USAs administrasjon og forsvar, var missilforsvar ønsket som et tillegg til atomvåpen. Det skulle gi et større handlingsrom til å benytte atomvåpen eller andre maktmidler på ønsket måte. Missilforsvaret skulle gi sikkerhet og beskytte det amerikanske folk, istedenfor å kun hevne angrep med atomvåpen. Disse argumentene var i tråd med counter-force strategi, som også eksisterte under den første atomalder.

Missilforsvar var en krevende teknologisk utfordring som USA ikke var i stand til å løse under den første atomalderen. Kapittelet har trukket frem to eksempler av at et slikt system ble forsøkt utviklet to ganger under den første atomalderen, men senere stanset. Delvis fordi missilforsvar ikke var teknologisk mulig og fordi det var i strid med teori for strategisk-stabilitet. Derfor valgte USA å etablere ABM-avtalen sammen med Sovjetunionen for å unngå at missilforsvaret skulle gi nytt liv til et rustningskappløp, og at den motparten fikk et overtak. Denne begrenset USAs og Sovjetunionens utplassering slik at den strategiske stabiliteten ble beholdt, og ingen parter fikk et overtak eller et insentiv til å angripe først.

Det er tydelig at USA har variert sin begrunnelse for missilforsvar gjennom den første atomalderen. USAs strategi var uten tvil basert på atomvåpen, som kunne brukes mot Sovjetunionen som den tydelige fienden. Det var stor uenighet internt i USA knyttet til hvordan avskrekking skulle gjennomføres og hvilke mål som skulle bekjempes. Den første atomalderens strategi var bygget på strategisk stabilitet, men mot slutten ble dette utfordret av counter-force. Strategi knyttet til counter-force er som beskrevet, mer åpen for å benytte missilforsvar til å muliggjøre offensive operasjoner. Missilforsvar var ikke tiltenkt å skulle erstatte atomvåpenets avskrekking, det skulle komplementere evnen til å angripe med atomvåpen og gi USA en fordel. Det var derimot et fremtidig ønske at missilforsvaret skulle bidra til at atomvåpen ikke lenger var et attraktivt våpen. Etter at ABM-avtalen ble signert, ble uttrykket MAD brukt for å beskrive faren med den strategiske stabiliteten. Følgelig var det enkelte som ønsket at USA skulle skaffe våpen som gjorde det mulig å vinne en atomkrig mot Sovjetunionen Missilforsvar var et av disse våpnene.

Kapittel 4. Forsvar mot røverstater og konvensjonell counter-force under den andre atomalder

Dette kapitlet vil vise at USAs trusselforståelse og tanker om hva som avskrekker, gikk gjennom betydelige endringer under den andre atomalderen, som altså betegner tiden etter den kalde krigen. Det er ikke en tydelig slutt på denne perioden, men en diffus overgang etter hvert som konvensjonelle kapasiteter utvikles og blir i stand til å true atomvåpnenes avskrekkende effekt. Kapitlet inneholder en beskrivelse av den generelle sikkerhetssituasjonen i perioden etter den kalde krigen. Deretter vil de fire strategiske rollene for missilforsvar brukes som utgangspunkt for å analysere USAs begrunnelse for missilforsvar, og sette sammen med teori som kan bidra til å forstå de strategiske valgene som ble tatt. Delkapitlet vil besvare forskningsspørsmålet: Hvordan påvirket kombinasjonen av trusseloppfatning og offensive våpen tenkingen rundt missilforsvar under den andre atomalder, og hvordan ble valgene begrunnet?

4.1. Kjennetegn ved den strategiske situasjonen

Det kan virke som USAs strategi gikk fra strategisk stabilitet med gjensidig avskrekking med atomvåpen, til konvensjonell counter-force. Missilforsvar, som hadde blitt betraktet som destabiliserende i den første atomalderen, fikk en sentral rolle ved at det gav handlingsrom til konvensjonelle operasjoner. Disse endringene var drevet av en endring i trusselbildet. Endringene hadde en betydning for tenkning og begrunnelse knyttet til missilforsvar.

I den andre atomalder fikk konvensjonelle våpen et større fokus. Med konvensjonelle kapasiteter menes primært våpen som ikke er atomvåpen, kjemiske eller biologiske våpen. Disse kan besittes av alt fra terrorgrupper, militser, røverstater og stormakter. Analytikerne Futter og Zala mener at den andre atomalder er preget av at trusselen om en totalt ødeleggende krig med atomvåpen er over. Verdenssamfunnet må tilpasse seg en ny virkelighet, og denne virkeligheten består av mange mindre trusler (Futter & Zala, 2021).

Da den nye virkeligheten skulle beskrives i USAs National Security Strategy (NSS) fra 1991, ble den beskrevet med et stort håp, men også stor usikkerhet. Den første Gulfkrigen var en påminnelse om at selv om konflikten med Sovjetunionen var over, så var det fremdeles konfliktpotensial i verden. Det ble trukket frem at det var en regional trend at mindre regionale aktører og røverstater bevæpnet seg med mer avanserte våpen. De hadde ofte et radikalt styre, nektet å anerkjenne sine nabostater, hadde uavklarte territorielle grenser og en historie for mindre kriger. Gulfkrigen viste at internasjonale forpliktende avtaler ikke var bindende nok for røverstater. Som eksempler ble det

beskrevet at Irak benyttet kjemiske våpen og forfulgte ambisjoner om atomvåpen, selv om de hadde signert avaler som forbød dette. Nord-Korea opprettholdt heller ikke sine forpliktelser i henhold til ikkespredningsavtalen Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT) (G. H. W. Bush, 1991). Direktøren for Amerikansk etterretning beskrev i 1993 slutten på den kalde krigen på følgende måte. Den store dragen var bekjempet, men under dragen var det en jungel av forskjellige ukjente giftige slanger (Jehl, 1993). I NSS for 1993 ble det beskrevet at det var uunngåelig at stadig flere nasjoner ville være i stand til å produsere missiler og atomvåpen. Dette ville ifølge USAs styringsdokumenter angivelig lede til en større spredning av våpnene. Det ble også tydeligere at den kalde krigen hadde undertrykt latente spenninger i flere regioner, som nå fikk utvikle seg og bli nasjonale kriser. Avskrekking av et angrep med atomvåpen var fortsatt USAs øverste prioritet, og i lys av et langt større antall trusler ble det beskrevet et behov for å etablere en global beskyttelse for et begrenset angrep med atomvåpen (G. H. W. Bush, 1993).

Da William «Bill» Clinton ble president, endret USA sikkerhetsstrategi, men frykten for røverstater og spredning av våpen forble den samme. Behovet for å kunne beskytte egne styrker og støtte allierte i regionale konflikter var fortsatt gjeldende i NSS for 1994 (Clinton, 1994). I Clintons siste NSS for 2000, var det fortsatt trusselen fra terrorister og røverstater som dominerte strategien. Strategien hadde derimot fått et større fokus på missilforsvar i form av oppstarten på utviklingen av National Missile Defence (Clinton, 2000).

Lawrence Kaplan skriver at det lenge var en forståelse i USA om at trusselen fra røverstater var flere år unna. På grunn av dette var det ikke nødvendig å satse stort på å utvikle missilforsvar. Dette baserer han blant annet på en uttalelse fra Henry Shelton som var leder for Joint Chiefs i 1998. Han sa at USAs etterretning ville gi tilstrekkelig varsel dersom en røverstat utviklet et ballistisk missil som kunne true USA (L. F. Kaplan, 2001). Bradley Graham beskriver i 2003 at USAs etterretning hevdet at ingen «røverstater» ville ha kapasitet til å ramme USA de neste 15 årene. Denne vurderingen ble blant annet basert på at en røverstat ville følge samme utviklingsmetode som Sovjetunionen hadde under den kalde krigen. Det viste seg derimot at «røverstatene» hadde en langt hurtigere utvikling, delvis hjulpet av import av teknologi fra Russland og Kina. I tillegg ble det akseptert at våpenet ikke hadde perfekt ytelse og det ble brukt langt kortere tid på testing før våpenet ble erklært operativt. Den etablerte troen på at alle røverstater var minst 15 år unna nødvendig missilteknologi, gjorde at USA ble svært overrasket da Nord-Korea gjennomførte en skyting med et ballistisk missil 31. August 1998. Missilet hadde en rekkevidde på mer enn 4000 km, som truet flere av USAs allierte og overfløy mer enn 90.000 amerikanske soldater (Graham, 2003, Kapittel 3).

Like i forkant av Nord-Koreas test av dette missilet, hadde Donald Rumsfeld levert en rapport til Kongressen, som sammenfattet USAs kunnskap om status på ballistiskemissiler og programmer som kunne ha en evne eller vilje til å angripe USA. Rapporten kritiserte USAs etterretning for å ikke forstå at røverstatenes etablering av atomvåpen og ballistiske missiler, hadde en annen dynamikk enn Sovjetunionen under den kalde krigen. Etterretningstjenestenes vurdering var dermed mest sannsynlig feil og trusselen var langt mer fremtredende (Rumsfeld et al., 1998). I en høring i USAs Senat i etterkant av rapporten, ble det beskrevet fra en av bidragsyterne til rapporten, at røverstatene ikke nødvendigvis er interessert i den taktiske kapasiteten et slikt våpen gir. De var heller interessert i den strategiske effekten ved at det sender et signal. På denne måten kan utviklingstid og testing være langt kortere enn for eksempel Russland, som også var avhengige av at våpenet hadde nødvendig ytelse. Det var ingen tvil om at våpnene ville ha en evne til å påføre stor ødeleggelse på USA (Schneider, 2000).

I 2002 gav President George W. Bush ut sin første NSS. Det kan tenkes at på grunn av terrorangrepene mot New York og Washington D.C. 11. september 2001 hvor Al Qaida angrep USA, er det naturlig at denne hadde et langt større fokus på bekjempelse av terror enn på stormakts konflikt. I innledningen ble det beskrevet at USAs tidligere fiender trengte store styrker og industri for å bekjempe USA. Dagens fiender kunne påføre USA store lidelser med utgifter som er mindre enn en stridsvogn (G. W. Bush, 2002). Quadrennial Defense Review (QDR) fra 2001, beskrev at USA var avhengige av ressurser fra Midtøsten. Midtøsten ble samtidig beskrevet som en ustabil region som forsøker å skaffe masseødeleggelsesvåpen, utvikler ballistiske missiler og støtter internasjonal terrorisme (Rumsfeld, 2001b). For å understøtte dette ble det i QDR 2006 trukket frem et intervju med Osama bin Laden fra 1999. I intervjuet beskrev bin Laden at det ville være en synd for muslimer å ikke forsøke å skaffe atomvåpen, og bruke disse mot mennesker som forsøker å skade muslimer. Det ble også trukket frem en uttalelse fra Irans President fra 2005, som beskrev at Israel måtte utslettes og at vi snart ville se en verden uten USA og Jøder (Rumsfeld, 2006, s. 32).

4.2. Kjennetegn ved missilforsvar

Analytikeren Graham beskriver at det hadde lenge vært miljøer i USA som argumenterte for missilforsvar, men i administrasjonen til President Clinton hadde motstanden mot missilforsvar vært dominerende. Etter rapporten til Rumsfeld og Nord-Koreas test av ICBM endret dette seg. På mange måter ble dette starten på en endring i USAs begrunnelser for missilforsvar under den andre atomalder. Daværende utenriksminister, Madeleine Albright, uttalte at hun syntes det var rart å gå fra å argumentere for rustningsavtaler, som for eksempel ABM-avtalen, til å argumentere for

våpensystemer som var motstridende til de samme avtalene. Videre ble hun fascinert av røverstatenes nettverk og evne til å spre teknologi. Hun hadde fått en helt ny forståelse av trusselen mot USA (Graham, 2003, s. 91, 137). Newt Gingrich, daværende leder av USAs kongress, uttalte blant annet at rapporten var den viktigste advarselen om status på nasjonal sikkerhet siden slutten på den kalde krigen (Graham, 2003, s. 48). President Clinton uttrykte usikkerhet med den avskrekkende effekten av USAs atomvåpen. Han uttalte at missilforsvar ikke ville erstatte diplomati og avskrekking, men tilby en ekstra dimensjon av forsikring hvor spredning av våpen har komplisert oppgaven med å sikre fred (Graham, 2003, s. 330). Skepsisen til missilforsvaret og effekten dette kunne ha på USAs sikkerhet, kan henge sammen med uttalelsene fra President Bush og President Mikhail S. Gorbachev, som beskrev at en reduksjon i våpen som gav insentiv til å angripe først, ville forbedre stabiliteten (G. Bush & Gorbachev, 1990).

Debatten knyttet til missilforsvar i USA var i stor grad røverstatenes evne til å angripe USA fra eget land, men trusselen mot USA gikk også utover kun ICBM. Dette kunne være SCUD-missiler med langt kortere rekkevidde som ble avfyrt fra for eksempel frakteskip (Schneider, 2000). CRS mente også at Sovjetunionens fall gjorde at stater i større grad kunne kjøpe halvfabrikata av atom-, biologiske- og kjemiske våpen fra Russland og tidligere Sovjetstater. Moderne metoder for å lage underjordiske anlegg gjorde også at det var blitt langt vanskeligere enn tidligere å overvåke utviklingen (Kerr, 2008). Kritikere av den kostbare satsningen på missilforsvar, påpekte at terrorister og røverstater hadde langt flere og enklere metoder for å bruke masseødeleggelsesvåpen mot USA. Dette kunne blant annet være koffertar med atomvåpen som ble båret av en enkeltperson. Dette er noe President Putin kommuniserte til både President Clinton og President Bush, når de hadde samtaler knyttet til USAs ønske om å endre eller trekke seg fra ABM-avtalen (Putin, 2017, del 1). En høytstående Nordkoreansk offiser hadde blant annet uttalt at USA og NATO tok seg frihet til å bombe de landene de ikke likte. Jugoslavia ble benyttet som eksempel. Nord-Korea ville ikke akseptere at dette kunne skje med de (Graham, 2003, s. 149). Dermed kan det synes som om Nord-Korea ville bruke atomvåpen og ballistiske missiler, for å sikre egen handlefrihet og utsette USA og NATO for en utpressing som ville hindre en intervensjon.

I forberedelsene til valgkampen for å bli USAs president hadde i 1998 George W. Bush samtaler med Condoleezza Rice, hun ble vurdert som kandidat til å bli nasjonal sikkerhetsrådgiver. I samtalen var missilforsvar et tema og det ble diskutert et nytt strategisk rammeverk, som skulle være i stand til å forsvare USA og tilpasset den nye strategiske virkeligheten. Bush hadde lite forståelse for at det skulle være rasjonelt å basere fred og gjensidig avskrekking på en plan som innebar total ødeleggelse av begge parter. Han mente at det var behov for å etablere en avskrekking som var bedre tilpasset

datidens strategiske situasjon (Graham, 2003, s. 342). I en artikkel som oppsummerer George Bush sin første tale, knyttet til sikkerhet under valgkampen, blir deler av den nye strategien beskrevet. Grunnlaget for dette strategiske rammeverket var at Russland ikke lenger skulle betraktes som en fiende, men som et hvilket som helst annet land. Med bakgrunn i at Russland ikke lenger var en fiende, skulle det ikke være behov for at partene trengte formelle avtaler for å regulere våpen. Under valgkampen i 1999 gjorde Bush det klart at han ville trekke USA ut av ABM-avtalen, dersom Russland ikke var villig til å gjøre de nødvendige tilpasningene til avtalen for å tillate etableringen av et missilforsvar. Spredning av missilteknologi og masseødeleggelsesvåpen, samt viktigheten av å forsvare det amerikanske folk mot terror og missiler ble tatt opp som begrunnelse (Bruni, 1999). Dette kan vise at det var misnøye under den andre atomalder med den valgte strategien, som var basert på MAD, og som kan forklares med strategisk stabilitet. Det kan tenkes at dette var fordi det gav ikke en faktisk beskyttelse, fordi det kunne ikke brukes dersom avskrekking feilet og USA faktisk måtte gå til krig. Dette framhever viktigheten av at den mest elementære rollen til missilforsvaret er å forsvare mot angrep. Et arsenal med atomvåpen som skulle gjengjelde et angrep, ville ikke ha mulighet til å forsvare USA mot angrep. Missilforsvar skulle være en av delene som bidro til dette forsvaret. Et uttrykk for denne misnøyen kan sees i en planlagt tale for missilforsvar som Nasjonal sikkerhetsrådgiver, Condolezza Rice, skulle holde 11. september 2001. Hun hadde planlagt å retorisk skulle si; «[But] why put deadbolt locks on your doors and stock up on cans of mace and then decide to leave your windows open?» (Wright, 2004).

Overordnet kan det i begynnelsen av 2000-tallet, virke som det ble gitt lite plass til å beskrive forholdet til Russland og avskrekking med atomvåpen. Avskrekking med atomvåpen var derimot ikke helt avsluttet. I en egen tale presiserte President Bush at avskrekking med atomvåpen fortsatt var det viktigste våpenet for å unngå angrep med atomvåpen (Graham, 2003, s. 348). I en annen tale ble det presisert at denne avskrekkingen ikke lenger var nok for å avskrekke røverstater. En avskrekking med defensive og offensive missilsystemer var nødvendig (Graham, 2003, s. 358).

Oppsummert var den andre atomalderen preget av stor endring i sikkerhetssituasjonen. Ettersom fokuset i USAs sikkerhetsstrategi var flyttet bort fra rivalisering med stormakter og over på røverstater og terrorister, kan det være naturlig at USA la en ny strategi til grunn. Strategien som var basert på en gjensidig sikker andrelagsevne som hadde ledet til en strategisk stabilitet, måtte vike for en strategi bygget på counter-force med konvensjonelle våpen. Missilforsvaret hadde en sentral rolle i den nye strategien, fordi det skulle nekte en motstander å få effekt av sine ballistiske missiler og bidra til å forsvare USA, styrker og allierte. Missilforsvaret skulle ikke gi effekt alene, det skulle komplementere

ett system med andre offensive kapasiteter. De neste avsnittene vil vurdere forskjellige roller for missilforsvaret under den andre atomalderen.

4.2.1. Missilforsvar og avskrekking av røverstatene

Dette delkapittelet vil vise noe av USAs tenkning som ledet til en endring i strategi. Strategien under den første atomalder hadde ledet til en sikkerhetssituasjon med Russland som kunne forklares med strategisk stabilitet. Delkapittelet vil beskrive noen av USAs tanker og begrunnelser for hvorfor de endret til en strategi som i større grad kan forklares med konvensjonell counter-force, hvor missilforsvar fikk en sentral rolle. Kapittelet vil tydeliggjøre at selv om missilforsvar alene skaper en effekt, så er det gjerne sammen med andre offensive våpensystemer at effekten er størst. I denne perioden gikk USA fra en strategi basert på atomvåpen og strategisk stabilitet mot Sovjetunionen, til konvensjonell counter-force mot terrorgrupper og røverstater. Russland ble tidlig i denne perioden beskrevet som en mulig alliert og samarbeidspartner innen missilforsvar (NATO, 2012, avsn. 62). Kapittelet argumenterer for at fraværet av Russland som den dimensjonerende fienden, og fremveksten av flere fiender med atomvåpen, undergravde det som var tradisjonell avskrekking under den første atomalder. Et missilforsvar bidro blant annet til at USA fikk et større handlingsrom for hvordan konvensjonelle våpen skulle benyttes.

Under den kalde krigen, kan det tenkes at USAs administrasjoner baserte stabiliteten på en forståelse av tankegangen til en motstander, som de hadde lært å kjenne gjennom en lengre periode. Avskrekkingen var, som beskrevet av teoretikeren Thomas Schelling, basert på en latent kraft som kunne påføre en straff på fienden (Schelling, 2008, s. 35). Etter den kalde krigen måtte USA oppnå en stabilitet med flere motstandere. Henry Kissinger var tidligere sikkerhetsrådgiver og utenriksminister i USA fra slutten på 1960-tallet til slutten på 1970-tallet. Som uavhengig analytiker beskrev han i 1995 at det er lite som tyder på at røverstatene, som kunne være ledet av religiøst fanatiske ledere, skulle bli mer stabile fordi de har tilgang til atomvåpen. Kissinger beskrev at det var knapt mulig å bevare stabilitet med én motstander, og svært usannsynlig at det skulle fungere med flere motstandere. Fordi verden var preget av en supermakt og mange mindre røverstater, hvor USA hadde mindre kontroll på eskaleringen, var det behov for en annen sikkerhetsstrategi enn gjensidig total ødeleggelse (Kissinger, 1995). Behovet for en ny strategi understrekes også av tabuet knyttet til atomvåpen. Som McNamara skrev i sine memoarer ville han aldri rådgitt presidenten til å være den første til å bruke atomvåpen. Dette gjaldt for røverstater, fordi samtidig mente han at en krig mot Kina måtte innebære bruk av atomvåpen (Lieber & Press, 2006).

Brad Roberts var rådgiver til President Obama og arbeidet spesifikt med policy knyttet til atomvåpen og missilforsvar. Han beskriver at en alternativ strategisk innretning kunne vært å akseptere at røverstater som Nord-Korea, og muligens Iran, ville etablere atomvåpen som en troverdig andreslagsevne og evne til gjensidig utslettelse (Roberts, 2016, s. 82). I en artikkel fra 2003 argumenterte analytikeren Robert Powell for at teori knyttet til avskrekking ikke lenger var bunnet av de samme faktorene som under den kalde krigen. Dette var blant annet på grunn av spredning av ballistiske missiler og missilforsvar. Strategisk stabilitet kunne nå bli sett på som utdatert og farlig. Dermed kunne en strategi basert på konvensjonell counter-force være mer foretrukket. På en annen side er det flere tegn på at det er et skille mellom røverstater med og uten atomvåpen. Røverstater med atomvåpen fulgte i større grad logikk i teori som var utviklet for den første atomalder (Powell, 2003).

Analytikerne Futter og Zala beskriver at røverstatene skiller seg fra Sovjetunionen på flere måter. På grunn av ønsket om å etablere, eller forbedre en stabilitet for seg selv som tidligere ikke eksisterte, kan de kan være mer risikovillige og uforutsigbare. Røverstater og terrorgrupper er også styrt på en slik måte at de mangler den samme kulturelle tankegangen, eller vilje til å forstå hvordan tradisjonell avskrekking med atomvåpen fungerer. Dermed blir de umulige å avskrekke med atomvåpen. Risikoen for at det blir en utilsiktet eskalering til atomkrig, kan også bli større ettersom forståelsen for dynamikken er mindre (Futter & Zala, 2021, s. 263). Teorikapittelet beskrev også noen generelle vanskeligheter med avskrekking av røverstater og ikke-statlige grupper som gjør seg gjeldende (George & Smoke, 1989, s. 3).

Det kan tenkes at usikkerheten knyttet til effekten av avskrekking med atomvåpen førte til at USA måtte gjøre revurderinger på de mekanismene som tidligere hadde skapt stabilitet. Samtidig som at trusselen fra røverstater utviklet seg, kunne ikke USA ignorere Russland som en trussel. Denne typen tenkning kan gjenfinnes i USAs politiske beslutningsapparat. I NSS fra 1991 ble det beskrevet at Russland fortsatt hadde 6000 strategiske atomvåpen og tre millioner soldater. Dette kunne ikke ignoreres (G. H. W. Bush, 1991). I 2000 skrev daværende Nasjonal sikkerhetsrådgiver i USA, Condolezza Rice, en artikkel hvor hun argumenterte for at det var på tide at USA satte sine nasjonale interesser høyere enn interessene til flertallet og det internasjonale samfunnet. Videre argumenterte hun for at USA skulle være i stand til å intervensere når dette var nødvendig, og at USA hadde en plikt til å gjøre dette (Rice, 2000). Dette kan være ett tegn på at det var stor vilje i USAs administrasjon for å endre på USAs strategiske innretning. Forutsetningene for strategien var betydelig endret fra den kalde krigen og første atomalder, slik at strategisk stabilitet og paritet ikke lenger var mulig, eller akseptabelt.

Også i amerikanske styringsdokumenter er det en utvikling i viktigheten av å avskrekke røverstater. For eksempel er det en tydelig forskjell i styringsdokumenter. QDR fra 1997 beskriver at det er ytterpunkter i USA som mener at dersom en trussel ikke truer USA direkte, så burde ikke USA blande seg inn. Samtidig anerkjenner den at verden er langt mer sammenknyttet enn den var før den kalde krigen, og at regionale konflikter har påvirkning på USA (Cohen, 1997). Langt senere, i slutten av den andre atomalder, trekker National Defense Strategy (NDS) fra 2018 frem at å avskrekke motstandere fra å anskaffe og bruke masseødeleggelsesvåpen er en del av å forsvare USA (Mattis, 2018).

Det kan tenkes at det er spredningen av ballistiske missiler og masseødeleggelsesvåpen, som gjør at en regional ustabilitet gjerne kan lede til at en røverstat eller terrorgruppe er i stand til å ramme USA og dets allierte. Analytikeren Henrik Hiim argumenterte i 2022 for at stater i større grad enn tidligere planlegger å benytte ballistiske missiler for levering av atomvåpen. Det gjelder spesielt for stater som ønsker å etablere seg som en atomstat. Tilstedeværelsen av ballistiske missiler, kan bidra til å hindre en amerikansk intervensjon når atomvåpnene anskaffes (Hiim, 2022). En Nederlandsk studie fra 2021 trekker frem at det er flere land som under den andre atomalder ønsker å etablere seg som atomstater. Selv om ikke alle disse er ansett som røverstater eller fiender av USA, er det fortsatt en sikkerhetspolitisk utfordring (Osinga & Sweijs, 2021, s. 80).

I fraværet av troverdighet knyttet til avskrekking med atomvåpen, ble det behov for en ny strategisk retning for å håndtere røverstater. Missilforsvarets rolle i denne strategien ble delvis beskrevet i en Wall Street Journal artikkel fra 2001, av Donald Rumsfeld som daværende forsvarsminister i USA. Han beskrev at en strategi som tillot at USA ble sårbar for et missilangrep fra røverstater, ville lede til at røverstatene kunne ta USA og Europa til gissel og hindre de i å ivareta egne interesser. Missilforsvar ble trukket frem som en mangel som førte til at USA fikk begrensede muligheter. USA kunne velge mellom å ikke intervensjonere for å stanse det røverstatene gjennomførte, intervensjonere for å stanse røverstatene og gjøre egen befolkning sårbar, eller gjennomføre forhåndsangrep. Et missilforsvar ville gi mer frihet i dette valget ved at risikoen mot egen befolkning og styrker ble redusert (Rumsfeld, 2001a). Det kan tenkes at denne uttalelsen er et uttrykk for at USA ville forberede sin evne til å utøve avskrekking ved nektelse. Walt Slocombe, tidligere leder for policy i USAs forsvarsdepartement uttalte blant annet at målet var å gjøre et angrep fra røverstater på USA, ikke bare dødelig for røverstaten, men også nytteløst. Det var fåfengt fordi det ikke ville gjøre den skaden røverstatene ønsket å oppnå (Graham, 2003, s. 164).

Robert Joseph, en ekspert på spredning av missilteknologi i USAs nasjonale sikkerhetsråd (National Security Council), beskrev at det virkelige argumentet for missilforsvar var: «Uten missilforsvar kan en

stat med langtrekkende missiler, ta USAs og alliertes byer til gissel og dermed avskrekke USA fra intervensjon» (L. F. Kaplan, 2001). Dette skal ha vært en situasjon som bekymret President Bush i samme periode (Graham, 2003, s. 343). Det er tidligere beskrevet at å ta USA til gissel, og avskrekke fra intervensjon, var en av Nord-Koreas målsetninger med etablering av atomvåpen og ICBM (Graham, 2003, s. 149). Det ble flere ganger presentert til USAs kongress at mangelen på missilforsvar kunne lede til at USA ikke kunne intervensjonere mot røverstater for å beskytte USA og allierte (Hildreth et al., 2005). Disse uttalelsene og dokumentene fra forskjellige administrasjoner i USA, beskriver missilforsvar som et middel for å gi mer tid og gjøre andre former for maktbruk mulig. Det viktige synes ikke å være at missilforsvar avskrekker USAs motstandere, men at USA selv blir mindre avskrekket, fordi risikoen for egen befolkning og styrker er redusert.

I Nuclear Posture Review (NPR) fra 2002 ble Donald Rumsfelds artikkel i Wall Street Journal fra 2001 beskrevet mer utdypende og det ble et styringsdokument. Det ble tydelig etablert en ny strategi for avskrekking som var basert på en triade av offensive angrepsvåpen, aktivt og passivt forsvar, og en infrastruktur som hurtig kunne ta i bruk ny teknologi. Dette skulle understøttes av styrket kommando, kontroll og etterretning. Det var også en anerkjennelse om at en avskrekking basert på offensive atomvåpen ikke var passende for å avskrekke røverstater. Det ville være nødvendig med et tilskudd av blant annet konvensjonelle våpen og missilforsvar (Rumsfeld, 2002). Analytikerne Lieber & Press argumenterer for at denne kapasiteten alene ikke ville ha god nok kapasitet til å motstå et ballistisk angrep. Dermed var missilforsvaret best egnet til å brukes i sammenheng med et offensivt forkjøpsangrep (Lieber & Press, 2006, s. 28). I 2015 uttalte Stabssjef i US Army og Sjef for USAs marineoperasjoner at en offensiv kapasitet var nødvendig for å kunne håndtere et stadig økende antall ballistiske missiler (Ellison, 2015). Det kan tenkes at NPR fra 2002 satte missilforsvaret i en offensiv kontekst slik som Lieber og Press argumenterer for, men det er også mulig at rollen til missilforsvaret var å hindre at USA ble tatt til gissel og avskrekket.

Besittelse av missilforsvar i en offensiv kontekst kan bety at det gir mer frihet til å intervensjonere fordi fienden vil få begrenset effekt av sine ballistiske missiler. Den Kinesiske ambassadøren til FN beskrev at missilforsvar ville gi USA en ubegrenset frihet i å true med maktbruk i en internasjonal sammenheng (L. F. Kaplan, 2001). En RAND studie bekreftet også at missilforsvar handlet om å sikre USAs evne til å utøve makt. Det handlet ikke om forsvar, det handlet om offensive operasjoner (Gompert & Isaacson, 1999). Dette kan tyde på at handlefrihet og fleksibilitet i utøvelsen av offensive operasjoner er sentralt i USAs begrunnelse. Sett mot Mazarrs teori for avskrekking fyller dermed missilforsvaret en rolle som avskrekking ved nektelse, mens de offensive våpnene er avskrekking ved straff (Mazarr, 2018).

Teori knyttet til konvensjonell counter-force er som beskrevet i teorikapittelet en motsetning til strategisk stabilitet. Ved å øke satsningen på missilforsvar og konvensjonelle presisjonsvåpen tidlig på 2000-tallet, kan dette bety at USA beveget seg mot counter-force. NPR for 2002 beskriver at den strategiske counter-force innretningen, var primært sett på som et verktøy mot røverstater. Mot stater som Russland, var fortsatt USAs avskrekking basert på atomvåpen, men med en betydelig reduksjon i mengde i forhold til styrkene under den kalde krigen (Rumsfeld, 2002). James Wirtz beskriver også at konvensjonell counter-force er primært fokusert mot røverstater hvor det hverken er mulig eller ønskelig å oppnå en gjensidig evne til å ødelegge hverandre, slik som det hadde vært i forholdet mellom USA og Sovjetunionen (Wirtz, 2000).

Et problem med at USA endret sin strategi for avskrekking var at dette var brydsomt for Russland, som fryktet at USAs satsning på konvensjonelle counter-force kapasiteter potensielt kunne svekke Russlands avskrekkingseffekt og dermed være destabiliserende. For eksempel uttalte Russlands utenriksminister Igor Ivanov at disse kapasitetene, og spesielt missilforsvar, ville være ødeleggende på den strategiske stabiliteten (Ivanov, 2000). Counter-force kan, som beskrevet tidligere, skape mer sikkerhet for landet som skaffer kapasiteten, men det er ikke nødvendigvis stabiliserende. Det kan tvinge en motstander inn i et rustningskappløp og skape insentiv for å angripe først. Lieber og Press mener at under den kalde krigen ble det antatt at en reduksjon i våpen ville redusere insentivene for å angripe først. Dette er ikke nødvendigvis riktig med moderne counter-force, fordi teknologien utvikler seg så fort at et våpenkappløp blir uunngåelig. Dermed oppnår man bare å bli teknologisk underdanig dersom man velger å ikke følge utviklingen (Lieber & Press, 2017).

I forkant av at USA trakk seg fra ABM-avtalen, hadde det vært samtaler med Russland knyttet til trusselen fra Iran og deres kapasiteter innenfor ballistiske missiler. Ifølge Russlands President Vladimir Putin forsøkte USA gjentatte ganger å overtale han om at ABM-avtalen måtte endres, eller avsluttes for å tilpasse seg trusselen fra røverstater (Putin, 2017). Russlands tidligere forsvarsminister, Igor Sergejev, uttalte blant annet at selv om en røverstat kunne true USA med ballistiske missiler, så ville USAs overveldende ildkraft avskrekke dette angrepet (Woolf, 2002). Dette kan være et tegn på at USA forsøkte å ivareta forholdet til Russland som var oppnådd etter den kalde krigen, men at dette hadde lavere prioritet enn egen sikkerhet.

Endringene i strategisk innretning kan vise at USAs avskrekking ville være basert på en trussel om gjennomføring av planlagte angrep med presisjonsvåpen. Trussel om angrep med presisjonsvåpen er avskrekking ved straff. Missilforsvar kunne brukes til å øke USAs handlingsrom ved å kjøpe tid og nekte fienden å få ønsket effekt av sine ballistiske missiler. Dette er avskrekking ved nektelse.

USA fikk på flere måter vist sin vilje og evne til å intervensere med konvensjonelle våpen i den første Gulfkrigen. I NSS for 1991 ble det erkjent at USA hadde et ufravikelig ansvar for å opprettholde en verdensorden (G. H. W. Bush, 1991). Analytikerne Futter og Zala mener at avskrekking ved nektelse, som ble demonstrert under den første Gulfkrigen, er blant annet avhengig av missilforsvar for å få full effekt. De mener at det er for krevende å offensivt angripe hele motstanderes evne til å avfyre ballistiske missiler. I tillegg til dette kan missilforsvaret være en sikring dersom avskrekkingen ikke virker (Futter & Zala, 2021, s. 263). Hvorvidt missilforsvaret i seg selv er avskrekkende er ikke sikkert. Det ble blant annet avfyrt betydelige mengder ballistiske missiler i begge Irak-krigene, til tross for at USA hadde deployert missilforsvaret Patriot (Mayer, 2015, s. 190). På en annen side kan USA ha hatt en tro på at dette er avskrekkende. Bradley Graham beskriver at President Bush, etter samtaler med Israel, hadde blitt fascinert av tanken på at et missilforsvar ikke trenger å virke for å være avskrekkende, motstanderen må bare tro at det virker (Graham, 2003, s. 342).

Som beskrevet tidligere etablerte USA i den andre atomalder en triade av offensive konvensjonelle våpen, effektiv kommando og kontroll og med missilforsvar i en sentral rolle. Futter & Zala mener at USAs tankegang er at de konvensjonelle våpnene har ønsket effekt mot røverstater, og at USA har en vilje til å benytte de. Dette har i stor grad drevet investering og utvikling av teknologi, deriblant missilforsvar (Futter & Zala, 2021, s. 262). Investering i missilforsvar og bruk av dette bidrar til å vise at USA har både vilje og evne til å gjennomføre avskrekking. QDR fra 2001 understreker USAs vilje og evne til å gjennomføre handlingen de truer med, der står det at USA vil bestemt og avgjørende beseire enhver motstander (Rumsfeld, 2001b).

Dette delkapittelet har vist at de tre prinsippene for effektiv avskrekking oppnås av USA med konvensjonelle våpen og missilforsvar. Det var mulig å skape noe tvil knyttet til USAs motivasjon for å bruke makt ovenfor røverstater og terrorgrupper, spesielt dersom disse allerede har kapasitet til å true USA og deres allierte. Det kan argumenteres for at missilforsvaret først og fremst har en avskrekkende effekt når det sees i sammenheng med andre offensive konvensjonelle våpen. Dette gir en kombinasjon av avskrekking ved nektelse og straff. Avskrekking med atomvåpen ville ikke hatt den samme effekten, fordi viljen til å benytte disse våpnene er langt mindre. Dette kan skyldes at Russland ikke var den mest fremtredende trusselen i den andre atomalder. Dermed fikk avskrekking med atomvåpen og strategisk stabilitet mindre plass i USAs strategi. I tillegg kan USA i langt større grad risikere å havne inn i en utilsiktet spiral med eskalering fordi en røverstat ikke er styrt av de samme prinsippene som forholdet mellom USA og Sovjetunionen. Dette kan være noe av grunnen for at USA har basert sin strategi på konvensjonell counter-force, hvor missilforsvar spiller en sentral rolle i å gi USA handlingsrom.

4.2.2. Beroligelse av allierte

Dette delkapittelet vil vise at USA argumenterte for at et missilforsvar ville gi større frihet til å forsvare allierte, fordi et missilforsvar gav mindre risiko for at et angrep mot USA ville lykkes. Beroligelse av allierte sees her i sammenheng med USAs evne til å ivareta selvforsvar på vegne av allierte.

Troverdigheten av denne beroligelsen er avhengig av de samme faktorene som er beskrevet under avskrekking (Mayer, 2015, Kapittel 2).

Bradley Graham beskriver USAs prosess frem til de de trakk seg fra ABM-avtalen. Da arbeidet USA for å legitimere missilforsvar og berolige Europa om at deres forpliktelser ville bli opprettholdt. Når missilforsvar først ble presentert for NATO i 1999 var dette med en versjon som kun krevde en liten tilpasning av ABM-avtalen, og som var beregnet på å forsvare USA mot angrep med ballistiske missiler. Bradley Graham beskriver at når USA la planene frem for NATO, ble det presisert at USA ikke ville gjøre noe forhastet. De ville ivareta alliansens interesser og i størst mulig grad samarbeide med Russland. NATO på sin side likte ikke presentasjonen til USA og pekte på at missilforsvar ville undergrave avskrekking, undergrave NATOs innsats knyttet til ikkespredning, potensielt starte et nytt våpenkappløp og frakoble USAs sikkerhet fra resten av NATO. En frakopling mellom USA og resten av NATO var problematisk fordi det ville skape en situasjon hvor det ikke var lik sikkerhet i hele NATO. Dette kunne gi USA færre grunner til å bidra i beskyttelsen av Europa. Tyskland og Spania mente at missilforsvar kunne være en eksistensiell trussel mot hele NATO alliansen (Graham, 2003, Kapittel 8). Frankrikes president Jacques Chirac uttalte blant annet knyttet til USAs missilforsvar at det: «cannot fail to relaunch the arms race in the world» (Gordon, 2001). Mye av Europas frykt kan tilbakeføres til den lit som ble festet til teorien om strategisk stabilitet. Som beskrevet tidligere kan missilforsvar lede til et insentiv til å gjennomføre et forkjøpsangrep av begge parter i en konfrontasjon (Schelling, 2008, s. 247). Dette kunne for Europa være katastrofalt, fordi missilforsvaret ikke ville ha kapasitet til å forsvare andre enn USA.

For at President Bush skulle gjennomføre sine planer måtte den Europeiske motstanden endres. Han annonserte allerede under sin presidentkampanje at han var forberedt på å etablere et missilforsvarssystem som var i konflikt med den gjeldende ABM-avtalen (Graham, 2003, s. 331). Et eksempel på at administrasjonen til Bush ikke var villige til å inngå kompromiss, var da forsvarsminister Donald Rumsfeld presiserte ovenfor europeiske nasjoner at USA skulle etablere missilforsvar og det var ikke noe Europa kunne gjøre for å stanse dette (L. F. Kaplan, 2001). Han uttalte blant annet: "A system of defense need not be perfect, but the American people must not be left completely defenseless". Videre uttalte han: "It is not so much a technical question as a matter of a president's constitutional responsibility. Indeed, it is, in many respects, a moral issue" (Gordon,

2001). Bekymringene i NATO måtte fortsatt adresseres og allierte måtte beroliges. En av de tingene USA gjorde var at missilforsvaret ikke lenger ble omtalt som et nasjonalt missilforsvar. Lord George Robertson, som var generalsekretær for NATO i denne perioden, mente at denne endringen bidro til at Europeiske nasjoner kunne ha en mer rasjonell dialog og forstå hvordan missilforsvaret kunne bidra til NATOs sikkerhet (Graham, 2003, s. 361).

Bradley Graham har skrevet at Rumsfeld argumenterte med at missilforsvar ville gi USA mer frihet til å forsvare Europa. I kort kan USAs begrunnelser oppsummeres med det samme som missilforsvaret bidro med innen avskrekking. Det gav USA et større handlingsrom for hvordan offensive styrker skulle benyttes, og det hindret at USA ble avskrekket fra intervensjon (Graham, 2003, Kapittel 8). For å besvare Europas frykt for at missilforsvaret ville true den strategiske stabiliteten mellom USA og Russland, mente Rumsfeld at et begrenset missilforsvar ikke ville ha kapasitet til å nøytralisere Russlands atomvåpen. Selv med en utbygning av missilforvar er ikke dette mulig. Han mente også at Russland forstod dette, men i et forsøk på å skape en Europeisk motstand til USAs planer, ville ikke Russland anerkjenne dette (Gordon, 2001). På en annen side uttalte Walter Slocombe følgende for å anerkjenne Russlands frykt: «... understandable Russian fear that once the US commits to a partial defence, it will inevitably proceed to technologies and scales of deployment that could conceivably put Russian retaliatory capabilities at risk» (Diesen, 2016).

Argumentasjonen ovenfor NATO kan tyde på at USA fortsatt ønsket å bevare forholdet og den etablerte stabiliteten til Russland, men først og fremst sikre seg mot fremtidige nye trusler. Stort sett følger argumenter for hvorfor missilforsvar skal berolige allierte, de samme prinsippene som avskrekking. Dette er på mange måter naturlig ettersom beroligelse blant annet handler om å avskrekke en motstander fra å angripe allierte. Europeiske nasjoner i NATO hadde lenge vært bekymret for USAs vilje til å beskytte Europa. USAs argumenter om at missilforsvar ville øke mulighetsrommet for å forsvare, samtidig som det var begrenset nok til å ikke forstyrre den strategiske stabiliteten med Russland, var blant budskapene ovenfor NATO.

4.2.3. Overtalelse av røverstatene

QDR for 2001 trekker frem at det er en målsetning i USAs nye strategi å fraråde motstandere fra å starte programmer eller operasjoner som kan true USA eller dets allierte (Rumsfeld, 2001b, s. IV). I samme periode uttaler Walt Slocombe at et av målene med missilforsvar var å gjøre et angrep på USA så fåfengt at ingen røverstater ville vurdere dette (Graham, 2003, s. 164). Lignende argumenter trekkes frem i NDS 2018, der er å overtale en motstander om å ikke anskaffe og bruke masseødeleggelsesvåpen er en del av å forsvare USA, selv om våpnene ikke er tiltenkt å benyttes mot

USA (Mattis, 2018). På grunn av tilgjengelige konvensjonelle våpen i denne perioden er sannsynligvis 2018 i en brytning mellom andre og tredje atomalder. Selv om det har vært noen uttalelser knyttet til overtalelse, så kan det tenkes at dette er en mulig bi-effekt av å ha et missilforsvar som er egnet til å bidra til et effektivt forsvar og avskrekking. Dersom et missilforsvar ikke kan bidra til forsvar og avskrekking, er det lite sannsynlig at det kan bidra til dissuasjon. Dermed kan denne effekten være til stede enten det er ønskelig eller ikke.

4.3. Delkonklusjon for andre atomalder

Dette kapitlet har presentert USAs begrunnelse for missilforsvar under den andre atomalder og fremstilt begrunnelsen med bakgrunn i teori. Fraværet av Sovjetunionen som en motstander, og en dynamikk med to parter som har en gjensidig evne til å utslette hverandre med atomvåpen, ledet til endringer i USAs sikkerhetsstrategi, som i sin tur førte til endret missilforsvarspolitik. Røverstater som tidligere ikke hadde blitt vektlagt av USA fikk i den andre atomalderen større påvirkning og fokus på USAs sikkerhetspolitikk. Det var tidlig en erkjennelse av at USAs atomvåpen ikke avskrekket røverstatene på samme måte som de avskrekket Sovjetunionen. Troverdigheten i trusselen om å bruke disse våpnene var ikke til stede. I tillegg var sannsynligvis ikke USA villig til å la røverstatene få paritet med atomvåpen, dermed ble strategisk stabilitet ikke relevant. Sannsynligvis ville heller ikke røverstatene ha ressurser til å oppnå paritet med USA.

Russland ble også i starten av denne perioden ansett som en mulig partner for USA, ikke en fiende. Forutsetningene for å fortsette en strategi, basert på strategisk stabilitet for å avskrekke de nye fiendene var dermed ikke til stede. Dermed fremstår konvensjonell counter-force tenkning mer i samsvar med USAs tenkning og begrunnelse for missilforsvar under den andre atomalder. For å kunne bekjempe røverstater og andre motstandere, var USA avhengig av konvensjonelle våpen som kunne benyttes uten et tabu, og mot en større variasjon i motstandere enn stormakter.

Det ble av flere trukket frem i denne perioden, at missilforsvar handlet om å legge til rette for offensive operasjoner. Dette kunne gjøres ved å redusere risikoen for angrep på USA, styrker og allierte. Ved å redusere risikoen kunne USA få et større handlingsrom til å gjennomføre konvensjonelle counter-force angrep eller andre former for straff. Reduksjon av risiko viser også til missilforsvarets mest elementære oppgave som er å forsvare mot et angrep dersom avskrekking feiler. Dette gjør missilforsvaret ved å ivareta avskrekking ved nektelse.

Kapittel 5. En kombinasjon av fiender under den tredje atomalder

Dette kapitlet vil fremlegge hvordan USA har benyttet forskjellige strategier mot forskjellige trusler under den tredje atomalder. Missilforsvar får en rolle i strategiene mot både stormakter og røverstater, selv om det av kritikere kan ansees som destabiliserende mot stormakter. Det gjennomgående for tenkningen og begrunnelsen under den tredje atomalder er at det bidrar til handlingsrom og sikkerhet for USA og dets allierte. Det kan derimot være en brysom og rustningsdrivende kapasitet for Kina og Russland. I stor grad er dette i tråd med den andre atomalder, men på grunn av trusselen er utfordringen annerledes. Kapitlet vil også beskrive kjennetegn ved den tredje atomalder, både USAs kapabiliteter og utvikling av trusselen. Deretter vil missilforsvarets rolle vurderes i de samme strategiske rollene som er benyttet tidligere. Kapitlet vil besvare det tredje forskningsspørsmålet: Hvordan påvirket kombinasjonen av trussel oppfatning og offensive våpen, tenkingen rundt missilforsvar under den andre atomalder, og hvordan ble valgene begrunnet?

5.1. Kjennetegn ved den strategiske situasjonen under tredje atomalder

I den første og andre atomalder, var det flere argumenter for at atomvåpen ble sett på som den ultimate sikkerhet for en stat. Generelt var det ingen som var villige til å angripe en stat med atomvåpen i frykt for gjengjeldelse. USA og Russlands andreslagsevne ble sett på som sikker. Dette kom som et resultat av at arsenalet til begge parter var så stort, spredt og beskyttet, at det ikke ville være mulig å ødelegge våpnene med et førsteslagsangrep. USA så derimot ikke på atomvåpnene som en sikkerhetsgaranti mot røverstater, fordi tabuet knyttet til å bruke atomvåpen mot røverstatene var for stort. I den tredje atomalder forsvinner noe av denne sikkerheten. I tredje atomalder mener analytikerne Lieber & Press at konvensjonelle våpen har blitt så bra, at de nå har mulighet til å frata en stat andreslagsevnen. Det er primært presisjon i våpnene og sensortechnologien som har gitt denne muligheten (Lieber & Press, 2017). Det kan dermed virke som at en atomstat uten sikker andreslagsevne har mistet deler av grunnlaget for sin avskrekking. Trusselen mot atomvåpen og en sikker andreslagsevne fra konvensjonelle våpen er blant annet et resultat av en langvarig militærteknologisk utvikling under den andre atomalderen.

I forkant av at USA trakk seg fra ABM-avtalen, beskrev tidligere utenriksminister Igor Ivanov hva som ville skje dersom USA besluttet å avskaffe ABM-avtalen. Han mente at Russland ikke ville ha annet valg enn å skaffe våpen som var i stand til å nøytralisere effekten som missilforsvaret skapte, og dermed opprettholde den strategiske stabiliteten som var etablert mellom Russland og USA (Ivanov,

2000). Analytikeren William Alberque trekker frem i en nylig studie, at Russland sannsynligvis vil true med atomvåpen for å avskrekke USA og NATO fra å intervenere i deres kriger. Russland vil kontrollere eskaleringen og tvinge motstandere til å akseptere Russlands premisser. Russlands President Vladimir Putin er også klar på at atomvåpen sikrer Russlands status som stormakt. Våpnene bidrar til at USA ikke vil intervenere, og at Russland kan diktere premisser for å avslutte kriger (Alberque, 2024). Analytikerne Stolze og Horovitz har ført en løpende oppdatering av Russlands og USAs bruk av atomvåpen som avskrekking i forbindelse med krigen i Ukraina. Der kan man se at det legges betydelig vekt på atomvåpen i avskrekkingen (Stolze & Horovitz, 2023). Uavhengig av hvorvidt denne vurderingen er rett eller feil, understreker det at Russland ser på sine atomvåpen som et avskrekkende våpen. Det kan tenkes at det var dette President Bush ønsket å unngå når USA besluttet å forlate ABM-avtalen og etablere missilforsvar. En lignende dynamikk kan sees hos Kina. Analytikeren Henrik Hiim skriver i 2024 at Kina har forsterket sitt arsenal med atomvåpen som en respons på USAs missilforsvar, dette for å sikre en andreslagsevne (Hiim, 2024). Dette kan tyde på at en langvarig konvensjonell counter-force strategi og missilforsvar, har hatt en negativ påvirkning på den strategiske stabiliteten og spesielt rustningsstabiliteten.

For å forstå hvordan USA betrakter sikkerhetssituasjonen i det internasjonale samfunnet, er NSS fra 2022 et naturlig utgangspunkt. NSS beskriver USAs syn på endringene i verden og er det øverste styringsdokumentet knyttet til USAs sikkerhet. Konkurransen mellom supermaktene for å forme den kommende perioden har startet. De grunnleggende lovene som styrer hvordan relasjoner mellom stater skal være, blir ikke lenger opprettholdt. Russland er en umiddelbar trussel mot det frie internasjonale samfunnet, og Kina har i stadig større grad en vilje og evne til å endre verden til deres fordel. Irans spredning av ballistiske missiler til andre stater med målsetning om å skade Amerika er spesifikt beskrevet (Biden, 2022).

Det overordnede strategiske målet for USA er å skape en åpen, fri, velstående og sikker internasjonal orden. Dette skal oppnås med tre virkemidler; i) Investere i de underliggende kildene og verktøyene for USAs makt. ii) Bygge den sterkest mulig koalisjonen for å samle kraft og løse problemer sammen. iii) Styrke det militære for å være i stand til å konkurrere mot andre supermakter, mens evnen til å kjempe mot terrorister og røverstater blir beholdt (Biden, 2022). Det kan tenkes at Kinas økende betydning for USA er strategisk viktig, fordi det innebærer at et annet geografisk område enn Europa prioriteres. Det betyr at beroligelse også må tilkomme allierte nabostater som Sør-Korea og Japan. Det er sannsynlig at trusler fra forskjellige områder gjør at USA må tilpasse seg denne situasjonen. For å gjøre dette beskriver CRS at det deployeres stadig flere Aegis Skip som har kapasitet til å bidra i USAs missilforsvar. Mobiliteten til skipene og evnen til kraftsamling mot en spesifikk trussel gjør at

dette er en ønsket type styrke, selv om denne er mer kostbar enn andre løsninger (O'Rourke, 2024). Etter den kalde krigen ble det, som vi husker, beskrevet at dragen var bekjempet, men det ble funnet giftige slanger under dragen. Nå kan det argumenteres for at NSS viser et bilde av at flere drager og slanger må bekjempes samtidig. Det setter utvilsomt store krav til USAs avskrekkende evne, og kan kreve en annen strategi enn den i andre atomalderen.

Håndtering av stormaktene med atomvåpen er krevende for USA, men i den tredje atomalderen kan ikke røverstatene glemmes. De er en del av trusselbildet og er med på å drive den teknologiske utviklingen som USA må håndtere. Spredningen av ballistiske missiler, som man ønsket å stanse i den andre atomalderen, har fortsatt. Blant annet beskriver Wrigh & Dempsey at krigen i Ukraina har vist at Iran og Nord-Korea har opparbeidet seg kunnskap, produksjonsmulighet og arsenal av ballistiske missiler, som gjør at de er i stand til å selge ballistiske missiler til Russland (Wrigh & Dempsey, 2024). At røverstatene eksporterer missilteknologi til Russland er en utvikling som er motsatt enn under den første atomalder. Videre har Iran utviklet missiler som omgår missilforsvaret. Analytikeren Uzi Rubin skriver i en artikkel for instituttet RUSI at Iran har utviklet og solgt Shahed-136 til Russland som har blitt benyttet i Ukraina. Dette er et ubemannet selvmords fly med lang rekkevidde. Ubemannet selvmords fly fungerer i prinsippet på samme måte som et kryssermissil, men det har fått en egen kategori. Det har lav kostnad, er lavteknologisk og kan benyttes mot flere typer mål (Rubin, 2024). CRS mener blant annet at Iran er i stand til å eksportere ballistiske missiler til Russland, og har sannsynligvis ambisjoner om å anskaffe atomvåpen. Disse atomvåpnene kan også komme fra stater som Nord-Korea (Kerr et al., 2016). Analytikeren Fabian Hinz har også beskrevet hvordan Iran leverer ballistiske missiler, og teknologi til Houthi militsen (Hinz, 2021).

Analytikeren Henrik Hiim har argumentert for at velutviklede ballistiske missiler nærmest er en forutsetning for å anskaffe atomvåpen, fordi det er en enkel og sikker måte for å levere atomvåpnene (Hiim, 2022). "Doomsday clock", som er utgitt av Bulletin of the Atomic Scientists, er et eksempel på hvor ustabil dette sikkerhetsbildet er. Når USA og Sovjetunionen signerte ABM-avtalen i 1972, var klokken 12 minutter før midnatt. Når USA forlot ABM-avtalen i 2002 var klokken syv minutter før midnatt. Den siste klokken viser nå 90 sekunder før midnatt og dette er det minste noensinne (*Doomsday Clock Timeline*, 2024). Dette er en omtrentlig måte som viser at USA må håndtere et langt mer komplisert og sammensatt sikkerhetsproblem enn tidligere. Røverstater har flere våpentyper å benytte, men som Hiim beskrev er det sannsynligvis fortsatt ballistiske missiler som er den foretrukne måten for å levere atomvåpen. USA må kombinere stormakts-rivalisering på samme måte som under den kalde krigen, men med både Kina og Russland som motstandere. I tillegg må USA håndtere røverstater med stadig mer høyteknologiske våpen, atomvåpen og regional innflytelse. Denne økte

spenningen og usikkerheten i verden, gjør at USA må være mer forberedt på at missilforsvaret må utøve sin mest elementære rolle, som er å forsvare USAs territorier, befolkning, styrker og allierte.

I dette sikkerhetsbildet skal USAs missilforsvar finne sitt strategiske grunnlag. Strategi og kapabiliteter som ble betraktet som destabiliserende under den første atomalderen, er nå en sentral del av en etablert konvensjonell counter-force strategi. Strategien er utviklet for å bekjempe røverstater. Riki Ellison, som stiftet, og leder Missile Defense Advocacy Alliance (MDAA) kommenterte etter Irans angrep på Israel 13. april 2024, at Israels forsvar viste at missilforsvar bidrar signifikant til strategisk stabilitet. Dette fordi Israel var i stand til å forsvare seg selv og dermed ikke umiddelbart startet en stor krig (Ellison, 2024). Teknologi knyttet til konvensjonell counter-force, er våpen som man kan forvente at USA vil benytte mot alle fiender hvor den vil ha en effekt. Dette er noe USA, dets allierte og fiender må ta innover seg. Den strategiske bruken og begrunnelsen vil bli vurdert under, med bakgrunn i de strategiske rollene for missilforsvar.

5.1.1. Avskrekking av stormakter og røverstater

Avskrekking er like sentralt i den tredje atomalder som de to forrige atomalderne. Dette kapittelet vil vise at begrunnelsen for missilforsvar innen avskrekking, er sammenfallende med den andre atomalder. Dette til tross for at USA må ivareta to forskjellige typer motstandere med forskjellige strategier. Kapittelet vil belyse missilforsvarets rolle i avskrekking, i lys av teori for avskrekking.

I NSS 2022 beskriver USA at innen 2030 forventer de å måtte avskrekke to store atomstater og flere regionale motstandere samtidig. Ustabiliteten i dette sikkerhetsbildet gir USA insentiver for å nedskalere viktigheten av atomvåpen i sin strategi. Dette er fordi konsekvensene av utilsiktet eskalering er for stor med flere stater som har atomvåpen. For å nedskalere viktigheten av atomvåpen, blir begrepet "Integrated Deterrence" benyttet. I beskrivelsen av Integrated Deterrence er det en erkjennelse at det er Kina som er den dimensjonerende motstanderen. I tillegg til dette må USA være i stand til å avskrekke all truende aktivitet. Dette innebærer at integrated deterrence må bruke alle tilgjengelige virkemidler for å avskrekke, inkludert virkemidler som ikke er militære (Biden, 2022). Det som skiller avskrekkingen under den tredje atomalder, sammenlignet med første og andre, er at nå må stormaktene og røverstatene i en større grad avskrekkes samtidig. Som beskrevet under den andre atomalder, er det lite som tyder på at røverstatene lar seg avskrekke av total ødeleggelse med atomvåpen, selv om dette fungerte under den første atomalder. Missilforsvar, kan som kapittel 4 beskriver, være essensielt for å sikre avskrekking av røverstater, men det kan være kontraproduktivt for håndteringen av stormakter som fortsatt kan forutsette en robust evne til å gjengjelde med atomvåpen. Derimot kan det være mulig at Russland og Kina lar seg avskrekke av metoder utviklet for

røverstater, selv om missilforsvaret bidrar til ustabilitet. Antallet trusler og den ustabiliteten forbundet med denne situasjonen, gjør at det trekkes frem i MDR 2022 at USAs Integrated Air and Missile Defense (IAMD) må være forberedt på å bekjempe motstanderens missiler ved alle muligheter. Dette må gjøres i alle faser av banen, i tillegg må USA etablere militære konsepter som gjør det mulig å operere i operasjonsområder hvor ballistiske missiler må forventes (Austin, 2022a, s. 12). IAMD er en samlebetegnelse for alle midler USA har for å bekjempe en trussel fra luft og missiler. Dette er ikke begrenset til missilforsvar og kan også innebære passivt forsvar og offensive angrep før et missil avfyres.

USAs grunn og motivasjon kan være enda mer troverdig nå, enn under den andre atomalder. En trussel fra stater med store mengder atomvåpen som Russland og Kina, er en direkte trussel mot USA, ettersom de har kapasitet til å nå USA med ballistiske missiler. Motivasjonen til å avskrekke røverstater kan derimot være noe lavere enn det var under den andre atomalder. Et eksempel på dette er prioriteringen gitt i NDS 2022. Denne beskriver at å forsvare USA mot Kina er øverste prioritet. Prioritet to er å forsvare USA og andre allierte mot strategiske angrep. Avskrekke aggresjon og vinne en krig hvis nødvendig er prioritet nummer tre, prioriteten er Kina, dernest Russland (Austin, 2022b). Dette kan tyde på at avskrekking av røverstater har en noe mindre prioritet dersom det må velges mellom stormakter og røverstater.

På en annen side betyr ikke en lavere prioritet at det ikke gjennomføres. Et eksempel på dette er USAs intervensjon mot Houthi-militsen i Yemen (Clark, 2024). Våpnene til Houthi-militsen er et eksempel som på mange måter kan beskrive det som er det grunnleggende problemet med røverstater og spredning av ballistiske missiler. Analytikeren Fabian Hinz beskriver at Houthi militsen trolig har fått levert teknologi og kunnskap fra Iran til å utvikle sine egne ballistiske missiler (Hinz, 2021). Houthi lar seg åpenbart ikke avskrekke av tilstedeværelsen av USAs overlegne konvensjonelle ildkraft og missilforsvar. Et bevis på dette er at USA har trolig ikke benyttet missilforsvar i like stor grad det siste tiåret som de gjorde under de initiale angrepene fra Houthi (Mackenzie, 2024). I 2022 ble også Terminal High Altitude Area Defense (THAAD) benyttet av en av USAs allierte til å forsvare mot et angrep fra Houthi (Judson & Gould, 2022).

NPR for 2022 er innrettet til avskrekking av stater med atomvåpen. Den trekker frem et sentralt punkt for hvordan USA ønsker å kjempe i slike situasjoner. USAs styrker skal være disponert for å motstå et initialt angrep, vurdere situasjonen og slå tilbake mens de fortsatt er under angrep (Austin, 2022c, s. 13). Journalistene Britzky og Liebermann beskriver at dette ble gjennomført under Houthis konvensjonelle angrep i 2024. Etter at Houthi hadde angrepet, ble det gjennomført et offensivt konvensjonelt angrep for å avskrekke Houthi fra å fortsette angrepene (Britzky & Liebermann, 2024).

Dette beskriver også en av Brad Roberts strategiske verdier av missilforsvar (Roberts, 2016, Kapittel 3). Det kan tenkes at dersom USA ikke hadde hatt missilforsvar i området, kunne de blitt tvunget til å gjennomføre et forkjøpsangrep som mulig hadde vært dårligere koordinert og skapt mer uro i regionen. Dersom USAs avskrekking i denne situasjonen hadde vært basert på strategisk stabilitet og atomvåpen alene, så hadde de sannsynligvis ikke vært i stand til å intervensjonere mot Houthi militsen. Hvis USA ikke hadde hatt missilforsvar som kunne forflyttes, ville sannsynligvis også de offensive kapasitetene vært svært begrenset, dette fordi det ville innebære en langt større risiko å operere i området for andre styrker. Det kan tenkes at dette også ville ledet til et forkjøpsangrep. Evne til forflytning og kraftsamling er som beskrevet av CRS, en styrke med det maritime missilforsvaret (O'Rourke, 2024).

Oppsummeringen av den andre atomalder beskrev at en begrunnelse for missilforsvar var at det gav USA valgfrihet i hvordan en intervensjon kunne gjennomføres. Denne effekten fikk USA vist med angrepene på Houthi (Britzky & Liebermann, 2024). Den globale effekten en regional aktør kan ha, bidrar til å gi USA en grunn og motivasjon. Missilforsvaret bidrar til å gi USA et handlingsrom, slik at risiko kan reduseres og det vil være mulig å få større effekt av et motangrep. Denne følelsen av overlegenhet kan redusere sannsynligheten for at USA blir avskrekket, og i seg selv gi USA motivasjon til å kjempe en krig.

I NDS 2022 beskriver USA hvordan de skal gå frem med militære styrker for å bedre sin avskrekking i rammen av «Tailored Deterrence». Felles for avskrekkingen av stater med atomvåpen, er at det vil bli benyttet en blanding av atom- og konvensjonelle våpen. Konvensjonelle våpen som missilforsvar brukes gjerne for å nekte fienden å få effekt av sine missiler. Dette har samme effekt som missilforsvar mot røverstater (Austin, 2022b). På denne måten kan man hevde at USA har blandet en strategi basert på strategisk stabilitet og MAD med konvensjonell counter-force strategi. Dette kan bety at de konvensjonelle våpnene som er utviklet, vil bli benyttet i størst mulig grad for å holde en konflikt konvensjonell. Dersom motstanderen benytter atomvåpen, vil USA besvare med atomvåpen. Dette angrepet kan fortsatt være et counter-force angrep, slik det ble utviklet under den første atomalderen.

Missilforsvaret har den samme rollen i begge strategiene som ble nevnt tidligere. MDR for 2022 beskriver at hensikten med missilforsvaret er å komplementere atom- og konvensjonelle våpen, ved at det tilbyr et mindre eskalerende alternativ og gir større frihet for hvordan de amerikanske styrkene skal benyttes. I tillegg vil det bli benyttet for å forsvare, dersom motstanderen benytter ballistiske missiler (Austin, 2022a). Styringsdokumentene viser at USA har til hensikt å skape et handlingsrom, hvor de kan benytte primært konvensjonelle våpen for å angripe motstandere. Frykten for utilsiktet

eskalering kan være grunnen til at atomvåpen er mindre fremtredende i denne strategien. Faren for at missilforsvar kan rokke med den strategiske stabiliteten er imidlertid ikke like fremtredende i offentlige styringsdokumenter slik det var under den første atomalder. Det kan være at det er trusselen fra røverstatene som gjør at USA vurderer dette annerledes. I tillegg kan det tenkes at modenheten på missilforsvarssystemene gjør at det er verd å risikere en forverring i forholdet til Russland og Kina.

Det kan argumenteres for at faren med dette strategiske valget er at tilskuddet av de konvensjonelle våpnene i den strategiske stabiliteten mot supermakter med atomvåpen, skaper den ustabiliteten man var redd for under den kalde krigen. Futter & Zala beskriver i 2021 at missilforsvar og høyt teknologiske konvensjonelle våpen kan skape insentiver til å angripe først. Konvensjonelle våpen vil ha en mulighet til å ødelegge enkelte motstanderes arsenal av atomvåpen. Ved å true ødeleggelse av motstanders atomvåpen med konvensjonelle våpen, kan tabuet knyttet til å bruke atomvåpen først overkommes. Grunnen er at det enten ikke er nødvendig lenger, eller fordi fienden benytter våpnene først. Det er derimot fortsatt en fare for at motstanderen vil benytte resterende atomvåpen til å gjennomføre et motangrep. Da kan det bli langt vanskeligere å holde kontroll med eskaleringen med konvensjonelle våpen, fordi det er flere gråsoner og incentiver til å bruke våpnene (Futter & Zala, 2021). Balansering av denne dynamikken er noe USA må ta hensyn til ovenfor de andre supermaktene når de argumenterer for missilforsvar.

I MDR for 2022 fremheves det at amerikansk missilforsvar ikke har muligheten til, og det har heller aldri vært intensjonen, å forsvare mot angrep fra Russland og Kina. Mot disse truslene vil USA være avhengig av avskrekking med atomvåpen. USAs missilforsvar er mer tiltenkt i en rolle hvor det bidrar til å unngå at en røverstat kan gjennomføre utpressing av USA (Austin, 2022a). Det kan tenkes at i slike situasjoner kan missilforsvaret eliminere et lite angrep, fordi motstanderen innser at angrepet blir for lite til å få effekt. Dette tvinger en motstander til å gjennomføre et større angrep som gjør prosessen mer komplisert og usikker for røverstaten.

Faren er til stede for at en utilsiktet eskalering med konvensjonelle våpen kan påvirke evnen til sikker andreslagsevne, og dermed gi utslag i rustningsstabiliteten. Lieber & Press beskriver at teori knyttet til atomvåpen tidligere beskrev at land med atomvåpen er sikre, så lenge de har en sikker måte for å levere disse våpnene. Dette var ikke en dynamikk som går begge veier, fordi når våpnene er etablerte og landet har oppnådd sin sikkerhet kan ikke dette tas bort. I den tredje atomalder beskriver de at teknologisk utvikling innen konvensjonelle våpen, har gjort at atomvåpen som tidligere ble betraktet som sikker, nå kan betraktes som usikker. På denne måten har konvensjonelle våpen skapt en ustabilitet som kan drive en motstander til å videreutvikle sine atomvåpen. På samme måte gjør den

teknologiske utviklingen at kontinuerlig utvikling av konvensjonelle våpen ikke kan stanses. Dersom USA stanser eller bremser sin utvikling vil de simpelthen bli utdatert i forhold til andre stater (Lieber & Press, 2017).

USA har benyttet store ressurser på missilforsvar, Graham beskrev i 2003 at missilforsvaret var prosjektet som hadde kostet mest penger gjennom tidene (Graham, 2003, s. xxvi). Selv om dette kan ha endret seg frem mot den tredje atomalder er det fortsatt et tegn på at det er et kostbart og krevende program. Dette viser at USA er villig til å bruke store ressurser på et system som blant annet kan bidra til å lage et handlingsrom og frihet til å benytte andre våpen, ved å avskrekke med nektelse. Det kan argumenteres for at det primært er de andre våpnene som gir den avskrekkende effekten. Analytikerne Bowers & Hiim, i en nylig studie av krigen i Ukraina, har vist at konvensjonelle våpen sannsynligvis kan skape noe handlingsrom. Men selv om Russland har brukt et stort antall missiler med konvensjonelle stridshoder mot Ukraina, så har ikke Ukraina blitt avskrekket fra å fortsette kampen mot Russland (Bowers & Hiim, 2023). Selv om missilforsvaret skal benyttes både mot konvensjonelle- og atomvåpen, er det frykten for et angrep med atomvåpen som betraktes som det farligste, men minst sannsynlige. De utilsiktede bakdelene med missilforsvar ser ut til å bli opphevet av de nevnte fordelene med missilforsvar. Samtidig er det lite sannsynlig at det er mulig å reversere utviklingen av konvensjonelle våpen og missilforsvar. USAs gjentatte bruk av missilforsvar og konvensjonelle våpen gir troverdighet til trusselen om å benytte våpnene mot en røverstat.

En effektiv avskrekking er avhengig av at mottakeren er overbevist om vilje og evne til å gjennomføre handlingen. Ettersom missilforsvar tilbyr et konvensjonelt selvforsvar, er det lite risiko forbundet med å demonstrere vilje og evne til å benytte dette mot en røverstat. En utfordring med den teknologiske utviklingen er å opprettholde en kontinuerlig evne til å avskrekke en motstander med missilforsvar. Dette kan blant annet sees i dynamikken mellom Japan og Nord-Korea. En RAND studie viser at Japan og USA arbeider kontinuerlig med forbedring av missilteknologien, mens Nord-Korea leter etter måter for å kontre missilteknologien. Med andre ord er det et klassisk rustningskappløp mellom de to landene. For å opprettholde en troverdig evne til avskrekking, bidrar missilforsvar dermed til en forverring av rustningsstabiliteten. Dersom Nord-Korea får et forsprang på Japan, vil det gi Japan et insentiv for å skaffe offensive våpen (Harold et al., 2021). Hvis en av partene får et tydelig forsprang, kan det ifølge strategisk stabilitetsteori, tenkes at det gir et insentiv til å gjennomføre et forkjøpsangrep.

Oppsummert begrunner USA missilforsvaret med at det er en komplementær kapasitet til konvensjonell counter-force og gjensidig ødeleggelse med atomvåpen. Rollen er uendret sammenlignet med den andre atomalder. Det er ikke mulig å garantere at USAs avskrekking vil

fungere, slik som det ikke gjorde mot Houthi militsen. Dermed må USA være forberedt på å kjempe en krig. Missilforsvar vil være en sentral del av en slik krig ved at det kan gi beskyttelse og handlingsrom. Utvikling av moderniserte våpen gjør at USA i større grad er sårbar for et angrep, og må være forberedt på dette. Dersom USA ikke hadde hatt missilforsvar i denne situasjonen, hadde risikoen vært langt større. Dette kan lede til at troverdigheten i USAs trussel hadde vært mindre uten missilforsvar. Som MDR 2022 beskriver, er rollen for missilforsvaret blant annet å begrense skadene dersom avskrekking feiler (Austin, 2022a). Denne sammenhengen mellom bruk av andre våpen og missilforsvar, gjør at begrunnelsen ofte henger sammen med at missilforsvaret gir et større handlingsrom for hva USA ønsker å gjøre. Handlingsrommet gir politiske og militære muligheter. For NATO trekkes lignende argumenter frem. Missilforsvar blir beskrevet som en komplementær kapasitet til atomvåpen, ikke en erstatning (NATO, 2023, avsn. 47).

5.1.2. Beroligelse av allierte

Dette delkapittelet vil vurdere hvordan USA tenkte på missilforsvar som beroligende på allierte under den tredje atomalder. Den initiale protesten mot missilforsvar var stor i NATO på starten av den andre atomalder. Dette endret seg etter hvert og USAs planer for missilforsvar ble akseptert. Missilforsvaret ble etablert for å avskrekke et angrep med ballistiske missiler fra røverstater. Det ble eksplisitt beskrevet at det ikke var tiltenkt å beskytte mot Russland (NATO, 2012). I NDS for 2022 beskrives den beroligende effekten av IAMD. Samarbeid innen IAMD bidrar til beroligelse som er essensielt for allianser og partnerskap spesielt sett opp mot økende regionale trusler, tvangsmakt og angrep (Austin, 2022a, s. 10).

Det er mye som tyder på at det kan være for snevert å vurdere missilforsvarets rolle alene som beroligende. Den beroligende evnen har en sammenheng med den avskrekkende evnen. Missilforsvar kan avskrekke ved nektelse når det benyttes alene, men det er sannsynligvis mest effektivt når det er en del av et større counter-force system. Missilforsvaret alene har liten avskrekkende verdi. Dersom man vurderer Brad Roberts strategiske verdier for missilforsvar, så har denne et punkt knyttet til beroligelse av allierte (Roberts, 2016, Kapittel 2). Det kan derimot tenkes at det ikke er missilforsvaret som har den beroligende effekten. Som beskrevet under temaet avskrekking, mente Roberts at missilforsvaret vil gi motstanderen tvil og tvinge frem et større angrep dersom det skulle gjennomføres et angrep mot allierte. Motstanderen vil da krysse en grense for våpenbruk, som vil gjøre det mer legitimt for USA å gjennomføre offensive angrep (Roberts, 2016, s. 88). Det kan tenkes at den allierte som forsvares, opplever trusselen om et stort angrep som mindre, enn fra et mindre angrep hvor det ikke hadde vært missilforsvar til stede. Dermed kan missilforsvaret ha en beroligende

effekt ved at det tvinger motstanderen til å gjennomføre større angrep. Dette vil gjøre at motstanderen ikke kan operere under en terskel som gjør at USA angriper med offensive våpen. I en CRS rapport fra 2024 trekkes det frem at missilforsvar, både sjø- og landbasert, har en direkte beroligende effekt på Japan (O'Rourke, 2024). Det beskrives derimot ikke hvorvidt dette har en sammenheng med evnen til å gjennomføre offensive operasjoner.

USAs beroligelse av allierte henger naturligvis sammen med den avskrekkende effekten. Det er tidligere i oppgaven argumentert for at selv om missilforsvaret bidrar til avskrekking ved nektelse, så er det de offensive våpnene som har den største avskrekkende effekten. Missilforsvar er til stede for å gi mer sikkerhet og frihet til å gjennomføre det offensive angrepet. Trusselutviklingen har gjort at det er en større frykt for missilangrep nå enn tidligere, og at viktigheten av den beroligende effekten kan være større. Et eksempel på at dagens missilforsvar har en større beroligende effekt på mange land i Europa kan blant annet sees i sammendraget fra siste toppmøte i NATO. Der ble det beskrevet et ønske om å bekjempe alle missiltrusler, fra alle strategiske retninger, fra både statlige og ikke-statlige aktører. Begrensningen om at NATO BMD er beregnet på trusler fra utenfor det Euro-Atlantiske området, er derimot fortsatt tilstede (NATO, 2023). Funksjonen til missilforsvar, som en beroligende kapabilitet, har dermed endret seg noe, spesielt sammenlignet med tidlige faser av andre atomalder.

5.1.3. Overtalelse av USAs motstandere

Dette delkapittelet vil vise at selv om en av de strategiske rollene til missilforsvar er å overtale en motstander om å ikke forfølge en utvikling, så er det forbundet med risiko. Utviklingen er kontinuerlig, og det er vanskelig å forutse hvilken vei utviklingen tar. Til tross for dette er overtalelse en del av USAs begrunnelse.

NDS for 2022 beskriver at en av målsetningene med missilforsvar er å overtale USAs motstandere fra å vurdere aggresjon som en metode, for å oppnå målsetninger som truer USAs vitale interesser (Austin, 2022a). MDR for 2022 beskriver at missilforsvaret bidrar til å gi motstanderne tvil om effektiviteten til sine egne våpensystemer. Dermed er missilforsvaret med på å overtale motstandere som Nord-Korea om at de ikke skal planlegge angrep (Austin, 2022a). Det kan tenkes at problemet med denne overtalelsen er at selv om det virker, så er det vanskelig å forutse resultatet. Et resultat kan for eksempel være at istedenfor å utvikle mer moderne ballistiske missiler med narremidler og flere stridshoder, kan motstanderen produsere flere, eller andre typer våpen. En større mengde vil gjøre det vanskeligere for USA å bekjempe missilene, fordi det er for mange. Det er også mulig å eksportere missilene til andre land som kan bidra til å tømme det amerikanske missilforsvaret.

Tenketanken American Enterprise Institute har vist at Iran er et eksempel på dette. Som et resultat av

forsøk på å overtale Iran til å stanse utvikling av ballistiske missiler, har dette blant annet endret utviklingen. Istedenfor å utvikle mer sofistikerte ballistiske missiler har Iran fokusert på mengde, eksport og andre våpenplattformer som ikke kan bekjempes med missilforsvar (Mackenzie, 2024).

En offiser beskriver i en CRS-rapport at operasjonsmiljøet i Stillehavet har endret seg dramatisk fra tidligere på 2000-tallet. Dette har endret hvordan US Navy beskriver viktigheten av missilforsvar. USA står nå ovenfor flere rivaler med moderne styrker. Den teknologiske utviklingen går fort og det endrer hvordan en krig kan kjempes. Både Kina og Russland har observert hvordan USA ønsker å krige og arbeider aktivt for å endre operasjonsmiljøet til sin fordel. Rapporten trekker frem hypersoniske våpen som et eksempel på våpen som kan omgå missilforsvarssystemer på land (O'Rourke, 2024). Dette viser at missilforsvar kan bidra til å overtale en motstander til å avstå fra å forfølge en type ballistiske missiler, men det er vanskelig å forutse hva som velges istedenfor. Stater som ønsker å styrke sin sikkerhet med våpensystemer vil søke etter andre teknologiske løsninger som kan gjøre samme nytte. På denne måten kan missilforsvaret være et av bidragene til et pågående rustningskapløp. Dette er i tråd med mulige konsekvenser av et missilforsvar, slik det er beskrevet i strategisk stabilitetsteori.

5.2. Delkonklusjon for den tredje atomalder

Dette kapittelet har fremlagt USAs begrunnelse for satsning på missilforsvar og forklart denne med teori. En stor del av USAs begrunnelse for missilforsvar i den tredje atomalder, sammenfaller med begrunnelse i andre atomalder. Missilforsvar gir USA et større handlingsrom, og det trengs til forsvar dersom avskrekking feiler. USAs valg og begrunnelse knyttet til missilforsvar beskrives best som en del av counter-force tankegang.

Det spesielle med tredje atomalder er at stater av svært ulik karakter skal avskrekkes samtidig. Russland og Kina skal avskrekkes, det samme skal røverstatene. Dette er ikke uten videre enkelt å forene i en integrert sikkerhetspolitikk. Russland og Kina håndteres med en strategi som best beskrives med strategisk stabilitet. I henhold til strategisk stabilitet, anses missilforsvar som en kapasitet som er destabiliserende. Den valgte strategien under første atomalder, ledet til en strategisk stabilitet som var upopulær blant flere. Den aksepterte at en atomkrig ikke kunne vinnes og var utarbeidet for å minimere sjansen for krig. Ved å tilføre missilforsvar til den strategiske stabiliteten, kan det tenkes at USAs sannsynlighet for å vinne krigen har økt. Samtidig kan Doomsday Clock vise at sannsynligheten for krig også har økt (*Doomsday Clock Timeline*, 2024).

Dersom en krig starter har USA, som beskrevet tidligere, intensjon om å vinne denne krigen på en overbevisende måte. Da kan ikke USA være sårbar mot missilangrep. Som Henrik Hiim beskrev, så er ballistiske missiler en foretrukket måte for å levere både konvensjonelle- og atomvåpen (Hiim, 2022). Missilforsvar har ikke en klar effekt for å avskrekke angrep, men det gir motstanderen tvil om effektiviteten av sitt angrep.

Kapittelet har vist at en sentral bit av USAs begrunnelsen for missilforsvar, er at det øker handlingsrommet ved å være i stand til å utøve den primære rollen, som er å forsvare. Det gir et mindre politisk press for å respondere på en trussel og dermed åpner for bedre tid til å planlegge og gjennomføre motreaksjoner på angrep. Da flytter missilforsvaret byrden ved å eskalere over på fienden, og gir dermed USA større frihet og en mindre politisk kostnad knyttet til risikoen for prematur eskalering. Dette er beskrevet av Brad Roberts etter at han hadde arbeidet med policy for President Obama (Roberts, 2016, s. 88). Missilforsvar er dermed ikke et avskrekkende våpen i seg selv, men et supplement til både konvensjonelle og atomvåpen.

Kapittel 6. Oppsummering og konklusjon

Denne oppgaven har beskrevet utviklingen i USAs strategiske begrunnelse og tenkning rundt missilforsvar og offensive våpen gjennom tre tidsperioder. Drivende for USAs begrunnelse for missilforsvar har vært ønsket om sikkerhet for USAs territorier, befolkning, væpnede styrker og allierte. Fordelen med å benytte et langt tidsspenn er at det har vært mulig å se utvikling over tid. Ønsket om sikkerhet har vært det samme gjennom alle de tre atomaldrene, men det har gitt forskjellige resultater med tilhørende begrunnelse. Felles for de tre periodene har vært et ønske om å gi best mulig sikkerhet for USA og deres allierte. Avskrekkingen med atomvåpen under den første atomalder gav ikke USA en stor fleksibilitet i hvordan de offensive styrkene kunne benyttes. Det var heller ikke nødvendig, ettersom motstanderen var en og tydelig definert. I andre og tredje atomalder har sikkerhet og fleksibilitet mot en stor variasjon av motstandere vært nøkkelen i USAs argumentasjon for missilforsvar.

Under den første perioden valgte USA å stanse utviklingen av missilforsvar i frykt for at denne kapasiteten kunne destabilisere forholdet til Sovjetunionen. I andre atomalder brukte USA store ressurser på å utvikle missilforsvar, primært for å beskytte seg mot røverstater. Denne beskyttelsen skulle i sin tur bidra til å gi USA større handlingsfrihet. De forskjellige begrunnelsene har hatt en sammenheng med ulike trusler som USA har stått ovenfor og måttet ta hensyn til. I grove trekk kan teoriene strategisk stabilitet og counter-force kan benyttes for å forklare utviklingen i den strategiske begrunnelsen for missilforsvar i de tre atomaldrene.

USAs begrunnelse i de tre atomaldrene har blitt analysert og sortert i henhold til noen sentrale faktorer. Disse faktorene tok utgangspunkt i ulike strategiske roller, eller funksjoner som missilforsvar kan ha. Denne sorteringsmetoden var inspirert av Michael Mayer (Mayer, 2015, Kapittel 2). I tillegg til evnen til å forsvare, ble avskrekking ansett som den viktigste av disse rollene. Troverdigheten i avskrekking ble vurdert etter faktorer som beskrevet av Michael Mazarr. Samme forskningsspørsmål ble stilt for de tre atomaldrene for å gjøre det enklere å se sammenhenger og forskjeller.

Under den første atomalderen begrunnet USA sitt valg om å ikke utvikle og etablere et missilforsvar, med en frykt for at det ville skape en forstyrrelse i den etablerte strategiske stabiliteten, og dermed starte et nytt våpenkappløp. Antagelsen var at USAs sikkerhet ble best ivaretatt av atomvåpen og at missilforsvar ikke ville bidra positivt til dette. Missilforsvaret kunne skapt ustabilitet ved at det gav usikkerhet for Sovjetunionen, knyttet til hvorvidt deres atomvåpen ville være effektivt mot USA. Dersom USA fikk stor tillit til sin missilforsvarskapasitet, kunne det gi USA insentiv til å angripe først. Samtidig kunne det gi Sovjetunionen insentiv til å angripe USA før missilforsvaret kunne effektivt

utøve avskrekking ved nektelse. Sovjetunionen kunne bli tvunget til å anskaffe flere atomvåpen for å overkomme missilforsvarets kapasitet.

Den andre atomalderen innebar en stor endring i USAs sikkerhetsstrategi. Denne endringen var blant annet drevet av utvikling innen trussel og teknologi. Det var ikke lenger Sovjetunionen som var den dimensjonerende fienden for USAs avskrekking, men røverstater med et langt mindre arsenal av atomvåpen og ballistiske missiler. USAs ønske var fortsatt å sikre best mulig sikkerhet for seg selv og sine allierte. Avskrekking basert på strategisk stabilitet med store mengder atomvåpen, var tilsynelatende ikke egnet til å avskrekke fiendene. Ettersom ønsket om å beskytte, fremfor å gjengjelde var sentralt, økte også den strategiske verdien av missilforsvar. Det var behov for systemer som i større grad kunne tilpasses situasjonen og som ikke var knyttet til et stort tabu slik som atomvåpen. Konvensjonell counter-force, som innebærer å angripe fiendens evne til å gjennomføre krigsoperasjoner med konvensjonelle våpen, forklarer USAs valg i denne perioden. Ved å etablere en missilforsvarskapasitet, ble USA i bedre stand til å gjennomføre avskrekking ved nektelse. Et viktig resultat av dette var at det kunne gi USA større handlefrihet i hvordan en røverstat kunne bekjempes. Det åpner for at offensive våpen kan benyttes mer fleksibelt. Ettersom USA kan forsvare seg selv, skyver missilforsvaret ansvaret med eskalering over på fienden.

Den tredje atomalderen skiller seg ut på flere måter, men det er spesielt to faktorer som er trukket frem i denne oppgaven. Den første faktoren i denne perioden er trusselen, den er en kombinasjon av første- og andre atomalder. Det vil si store atomstater som Russland og Kina, og samtidig røverstater med mindre offensiv kapasitet. Den andre faktoren er konvensjonelle våpen som er i stand til å true atomvåpen. På grunn av denne militærteknologiske utviklingen er ikke stater med atomvåpen like sikker som antatt i første- og andre atomalder. Under den første atomalderen ble missilforsvaret sett på som destabiliserende. Den teknologiske utviklingen og USAs begrunnelse for missilforsvar har vist at missilforsvaret er viktig for å skape en offensiv handlingsfrihet. Dette er en viktig brikke i USAs sikkerhet. Bruken av ballistiske missiler av Houthi militsen er et eksempel på at missilforsvaret er nødvendig og relevant i tredje atomalder. Missilforsvar er ikke et våpen som enkelt kan fjernes for å forbedre stabiliteten mellom USA, Russland og Kina, fordi det er et våpensystem som USA har gjort seg avhengig av. Dermed kan balanseringen mellom missilforsvar og offensive våpen kan bli en utfordring for USA fremover.

6.1. Videre forskning

Underveis i skrivningen av denne masteroppgaven ble det en forverring av forholdet mellom Israel og nabostatene. Konsekvensene dette hadde for hvordan det spredte seg til Houthi militsen er delvis

dekket i oppgaven. Den 13. april 2024 gjennomførte Iran et massivt angrep på Israel med ballistiske missiler, kryssermissiler og droner. Dette angrepet ble bekjempet av Israel og deres allierte. Riki Ellison, formannen i Missile Defense Advocacy Alliance, kommenterte at det var et bevis på missilforsvarets stabiliserende egenskaper (Ellison, 2024). Det er av interesse å vurdere om Israels forsvar, er et tegn på at missilforsvaret i den nåværende sikkerhetssituasjonen er stabiliserende, eller om Irans angrep hadde vært annerledes dersom Israel ikke kunne forsvare.

Kapittel 7. Litteraturliste

Acton, J. M. (2013). *Reclaiming strategic stability* (Strategic Stability: Contending Interpretations).

Strategic Studies Institute, US Army War College.

<https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep12086.7.pdf>

Alberque, W. (2024). *Russian Military Thought and Doctrine Related to Non-strategic Nuclear Weapons: Change and Continuity*. The International Institute for Strategic Studies.

<https://www.iiss.org/research-paper/2024/01/russian-military-thought-and-doctrine-related-to-nonstrategic-nuclear-weapons/>

Anti-Ballistic Missile Treaty (ABM Treaty). (1972, mai 26). U.S. Department of State. [https://2009-](https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/101888.htm)

[2017.state.gov/t/avc/trty/101888.htm](https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/101888.htm)

Austin, L. J. (2022a). *2022 Missile Defence Review*. U.S. Department of Defense.

<https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.PDF>

Austin, L. J. (2022b). *2022 National Defense Strategy of The United States of America*. U.S.

Department of Defense. <https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.PDF>

Austin, L. J. (2022c). *2022 Nuclear Posture Review*. U.S. Department of Defense.

Biden, J. (2022). *2022 National Security Strategy*. The White House.

<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/11/8-November-Combined-PDF-for-Upload.pdf>

Bowers, I., & Hiim, H. S. (2023, april 12). South Korea Should Not Put All Its Deterrence Eggs in One

Basket. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2023/04/south-korea-should-not-put-all-its-deterrence-eggs-in-one-basket/>

- Britzky, H., & Liebermann, O. (2024, februar 3). *US and UK strike Houthi targets in Yemen one day after US strikes in Iraq and Syria*. CNN. <https://www.cnn.com/2024/02/03/politics/strikes-us-uk-houthi-yemen/index.html>
- Bruni, F. (1999, september 24). Bush Vows Money and Support for Military. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1999/09/24/us/bush-vows-money-and-support-for-military.html>
- Bush, G., & Gorbachev, M. S. (1990). *Soviet-United States Joint Statement on the Treaty on Strategic Offensive Arms* | *The American Presidency Project*. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/soviet-united-states-joint-statement-the-treaty-strategic-offensive-arms>
- Bush, G. H. W. (1991). *1991 National Security Strategy of the United States*. The White House. <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1991.pdf?ver=3slpLiQwmknORplyPeAHw%3d%3d>
- Bush, G. H. W. (1993). *1993 National Security Strategy of The United States*. The White House. <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1993.pdf?ver=Dulx2wRKDaQZrswRPRX9g%3d%3d>
- Bush, G. W. (2002). *The National Security Strategy of the United States of America*. The White House. https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2002.pdf?ver=oyVN99aEnrAWijAc_O5eiQ%3d%3d
- Cameron, J. (2018). *The Double Game: The Demise of America's First Missile Defense System and the Rise of Strategic Arms Limitation*. Oxford University Press.
- Clark, J. (2024, januar 12). *U.S., Partners' Forces Strike Houthi Military Targets in Yemen*. U.S. Department of Defense. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3644027/us-partners-forces-strike-houthi-military-targets-in-yemen/https%3A%2F%2Fwww.defense.gov%2FNews%2FNews-Stories%2FArticle%2FArticle%2F3644027%2Fus-partners-forces-strike-houthi-military-targets-in-yemen%2F>

- Clinton, W. J. (1994). *1994 A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. The White House.
<https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1994.pdf?ver=YPdbuschbfpPz3tyQQxaLg%3d%3d>
- Clinton, W. J. (2000). *2000 A National Security Strategy for a Global Age*. The White House.
<https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2000.pdf?ver=vuu1vGIkFVV1HusDPL21Aw%3d%3d>
- Cohen, W. S. (1997). *Quadrennial Defense Review 1997*. Department of Defense.
<https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/quadrennial/QDR1997.pdf?ver=qba2TZwCFGCIKIgPIPnvg%3d%3d>
- Diesen, G. (2016, mai 24). *The misguided missile defence debate | Lowy Institute*.
<https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/misguided-missile-defence-debate>
- Doomsday Clock Timeline*. (2024, januar 27). Bulletin of the Atomic Scientists.
<https://thebulletin.org/doomsday-clock/timeline-and-statements/>
- Ellison, R. (2015, mars 16). *Left of Launch – Missile Defense Advocacy Alliance*.
<https://missiledefenseadvocacy.org/alert/3132/>
- Ellison, R. (2024, april 14). *Irans attack on Israel*. https://www.linkedin.com/posts/riki-ellison_fish-in-a-barrel-all-cruise-missiles-and-activity-7185305546755833857-CHXY?utm_source=share&utm_medium=member_desktop
- Futter, A., & Zala, B. (2021). Strategic non-nuclear weapons and the onset of a Third Nuclear Age. *European Journal of International Security*, 6(3), 257–277. <https://doi.org/10.1017/eis.2021.2>
- Gaddis, J. L. (1986). The Long Peace: Elements of Stability in the Postwar International System. *International Security*, 10(4), 99–142. <https://doi.org/10.2307/2538951>
- Gaddis, J. L. (2005). *Strategies of containment: A critical appraisal of American national security policy during the Cold War* (Rev. and expanded ed). Oxford University Press.

- George, A. L., & Smoke, R. (1989). Deterrence and Foreign Policy. *World Politics*, 41(2), 170–182.
<https://doi.org/10.2307/2010406>
- Glaser, C. L., & Fetter, S. (2016). Should the United States Reject MAD? *International Security*, 41(1).
https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00248
- Gompert, D. C., & Isaacson, J. A. (1999). *Planning a Ballistic Missile Defense System of Systems: An Adaptive Strategy*.
- Gordon, M. R. (2001, februar 4). U.S. TRIES DEFUSING ALLIES' OPPOSITION TO MISSILE DEFENSE. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2001/02/04/world/us-tries-defusing-allies-opposition-to-missile-defense.html>
- Graham, B. (2003). *Hit to kill: The new battle over shielding America from missile attack* (Rev. and updated ed). PublicAffairs.
- Harold, S. W., Hiroyasu, A., Hornung, J. W., Kim, S., & Sakata, Y. (2021). *The U.S.-Japan Alliance and Rapid Change on the Korean Peninsula: Proceedings from a Pair of Conferences*. RAND Corporation. <https://doi.org/10.7249/CFA945-1>
- Hiim, H. S. (2022). Revisiting nuclear hedging: Ballistic missiles and the Iranian example. *International Affairs*, 98(4), 1367–1384. <https://doi.org/10.1093/ia/iia103>
- Hiim, H. S. (2024). The last atomic Waltz: China's nuclear expansion and the persisting relevance of the theory of the nuclear revolution. *Contemporary Security Policy*, 45(2), 239–264.
<https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2291258>
- Hildreth, S. A., Feickert, A., O'Rourke, R., Morgan, D., Smith, M. S., Bolkcom, C., Pagliano, G. J., Woolf, A. F., & Moteff, J. D. (2005). *Missile Defense: The Current Debate* (RL31111). Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov>
- Hinz, F. (2021). *Missile Multinational: Iran's New Approach to Missile Proliferation*. The International Institute for Strategic Studies.
- Hoffman, D. (1999, februar 10). «I Had A Funny Feeling in My Gut». *Washington Post Foreign Service*.
<https://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/coldwar/shatter021099b.htm>

- Ivanov, I. (2000). The Missile-Defense Mistake: Undermining Strategic Stability and the ABM Treaty. *Foreign Affairs*, 79(5), 15–20. <https://doi.org/10.2307/20049885>
- Jacobsen, D. I. (2022). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (4. utgave). Cappelen Damm Akademisk.
- Jehl, D. (1993, februar 3). C.I.A. Nominee Wary of Budget Cuts. *The New York Times*.
<https://www.nytimes.com/1993/02/03/us/cia-nominee-wary-of-budget-cuts.html>
- Judson, J., & Gould, J. (2022, januar 21). THAAD, in first operational use, destroys midrange ballistic missile in Houthi attack. Defense News.
<https://www.defensenews.com/land/2022/01/21/thaad-in-first-operational-use-destroys-midrange-ballistic-missile-in-houthi-attack/>
- Kaplan, F. M. (1991). *The wizards of Armageddon* (Reiss). Stanford Univ. Press.
- Kaplan, L. F. (2001, mars 12). Offensive Line. *The New Republic*.
<https://newrepublic.com/article/63647/offensive-line>
- Kerr, P. K. (2008). *Nuclear, Biological, and Chemical Weapons and Missiles: Status and Trends* (RL30699). Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov>
- Kerr, P. K., Hildreth, S. A., & Nikitin, M. B. D. (2016). *Iran-North Korea-Syria Ballistic Missile and Nuclear Cooperation* (R43480). Congressional Research Service.
<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R43480>
- Lake, A. (1994). Confronting Backlash States. *Foreign Affairs*, 73(2), 45–55.
<https://doi.org/10.2307/20045918>
- Lay, J. S. (1950). NSC 68, «United States Objectives and Programs for National Security».
<https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/92106/download>
- Lieber, K. A., & Press, D. G. (2006). The End of MAD? The Nuclear Dimension of U.S. Primacy. *International Security*, 30(4), 7–44. <https://doi.org/10.1162/isec.2006.30.4.7>

- Lieber, K. A., & Press, D. G. (2017). The New Era of Counterforce: Technological Change and the Future of Nuclear Deterrence. *International Security*, 41(4), 9–49.
https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00273
- Mackenzie, E. (2024, januar 4). The U.S. Navy Doesn't Have Enough Air Defense Missiles. *American Enterprise Institute - AEI*. <https://www.aei.org/op-eds/the-u-s-navy-doesnt-have-enough-air-defense-missiles/>
- Mattis, J. (2018). *Summary of the 2018 National Defense Strategy*. Department of Defense.
- Mayer, M. (2015). *US missile defense strategy: Engaging the debate*. FirstForumPress.
- Mazarr, M. J. (2018). *Understanding Deterrence*.
- Meese III, E. (1992). The man who won the Cold War: Policy Review. *Policy Review*, 61, 36.
- NATO. (2012, mai 20). *Chicago Summit Declaration issued by NATO Heads of State and Government (2012)*. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm
- NATO. (2023). *Vilnius Summit Communiqué issued by NATO Heads of State and Government (2023)*. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm
- Obama, B. (2014, mars 25). *Obama: Russia a regional power*.
<https://www.youtube.com/watch?v=PkQUzeZbLEs>
- O'Rourke, R. (2024). *Program: Background and Issues for Congress February 6, 2024 (RL33745)*. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33745>
- Osinga, F., & Sweijts, T. (Red.). (2021). *NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies 2020: Deterrence in the 21st Century—Insights from Theory and Practice*. T.M.C. Asser Press.
<https://doi.org/10.1007/978-94-6265-419-8>
- Powell, R. (2003). Nuclear Deterrence Theory, Nuclear Proliferation, and National Missile Defense. *International Security*, 27(4), 86–118. <https://doi.org/10.1162/016228803321951108>
- Putin, V. (2017). *The Putin Interviews | Documentary Series—Oliver Stone interviews Vladimir Putin | Official Series Site | SHOWTIME (O. Stone) [Intervju]*. <https://www.sho.com/the-putin-interviews>

- Reagan, R. (1983, mars 23). *Ronald Reagan—Strategic Defense Initiative («Star Wars») Speech*.
https://www.youtube.com/watch?v=Y2_H4B67poo
- Rice, C. (2000). Promoting the National Interest. *Foreign Affairs*, 79(1), 45–62.
<https://doi.org/10.2307/20049613>
- Roberts, B. (2016). *The case for U.S. nuclear weapons in the 21st century*. Stanford Security Studies, an imprint of Stanford University Press.
- Rubin, U. (2024, januar 26). *Russia's Iranian-Made UAVs: A Technical Profile*.
<https://rusi.orghttps://rusi.org>
- Rumsfeld, D. H. (2001a, juni 27). Toward 21st-Century Deterrence. *Wall Street Journal*.
<https://www.wsj.com/articles/SB99359719233373311>
- Rumsfeld, D. H. (2001b). *2001 Quadrennial Defense Review*. Department of Defense.
<https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/quadrennial/QDR2001.pdf?ver=AFts7axkH2zWUHncRd8yUg%3d%3d>
- Rumsfeld, D. H. (2002). *Nuclear Posture Review Report*. <https://sgp.fas.org/news/2002/01/npr-foreword.pdf>
- Rumsfeld, D. H. (2006). *Quadrennial Defense Review Report 2006*. Department of Defense.
<https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/quadrennial/QDR2006.pdf?ver=2014-06-25-111017-150>
- Rumsfeld, D. H., Butler, L., Blechman, B. M., Garwin, R. L., Graham, W. R., Schneider, W., Welch, L. D., Wolfowitz, P. D., & Woolsey, J. R. (1998). *EXECUTIVE SUMMARY of the REPORT of the COMMISSION TO ASSESS THE BALLISTIC MISSILE THREAT TO THE UNITED STATES*. US Congress. <https://missiledefenseadvocacy.org/wp-content/uploads/2016/07/Rumsfeld150798.pdf>
- Schelling, T. C. (2008). *Arms and influence* (2008 Edition). Yale University Press.

- Schneider, W. (2000). *Foreign Missile Developments and the Ballistic Missile Threat to the United States Through 2015*. <https://www.hsgac.senate.gov/wp-content/uploads/imo/media/doc/schneider.pdf>
- Stolze, M., & Horowitz, L. (2023). *Nuclear rhetoric and escalation management in Russia's war against Ukraine: A Chronology*. German Institute for International and Security Affairs. https://www.swp-berlin.org/publications/products/arbeitspapiere/Horowitz_and_Stolze_-_Nuclear_Chrono_Final_2August2023.pdf
- Trachtenberg, M. (1999). *A constructed peace: The making of the European settlement, 1945 - 1963*. Princeton Univ. Press.
- Trachtenberg, M. (2006). *The craft of international history: A guide to method*. Princeton University Press.
- Wirtz, J. J. (2000). Counter proliferation, conventional counterforce and Nuclear War. *Journal of Strategic Studies*, 23(1), 5–24. <https://doi.org/10.1080/01402390008437776>
- Woolf, A. F. (2002). *National Missile Defense: Russia's Reaction (RL30967)*. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov>
- Wright, T., & Dempsey, J. (2024, januar 17). *North Korea's ballistic-missiles transfer to Russia: Operational constraints thwart objectives*. IISS. <https://www.iiss.org/online-analysis/missile-dialogue-initiative/2024/01/north-koreas-ballistic-missiles-transfer-to-russia-operational-constraints-thwart-objectives/>
- Wright, R. (2004, april 1). Rice speech focused on missile defence. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2004/apr/01/september11.usa>